sis tamen peculiarius, atque certius nobis exhibet suæ præsentiæ testimonium: qualis quidem præsentiæ divinæ cogitatio judici cuilibet apprime est necessaria pro sententiis religiosissime ferendis: quare Justinianus *in l. rem non novam*, §. 1. *de judiciis*, voluit Judicem in causis cognoscendis, & in sententiis ferendis habere semper propositas, & permanentes ante se sacras Scripturas. Et apud Romanos usitatum olim fuit templis uti pro curia, ad negotia tractanda, ad causas, & lites definiendas. Titus Livius *lib.* 23. loquens de Annibale, & Capuanis, ibi: " Egressus curia in templum Magistratus contendit, comprehendi que Decium Magium, atque ante pedes destitutum, causam dicere jussit. *Thucydides libr.* 1. *ibi*: Ærarium eis erat Delus, & conventus in eo templo fiebant. " Svetonius *cap.* 7. Vespasianum inducit Imperatorem post peractum sacrificium sedentem pro tribunali in templo Serapidis. Etiam apud eos Senatus habebatur in loco sacro, & non profano. Gellius *libr.* 14. *noctium*, *capite* 7. Alexandr. ab Alexandr. *libr.* 4. *dier. genial. cap.* 12. quod & Servius docuit exponens illud Virgil. 7. *Æneid.*

Tectum augustum, ingens, centum sublime columnis. Et nisi (inquit) *in loco augusto Senatus concilium haberi non poterat.* Unde templum Vestæ non fuit augurio consecratum, ne illuc conveniret Senatus, ubi erant Virgines, veluti in templo Jovis Statoris, in æde Concordiæ, in æde Telluris. Appianus *lib.* 2. *belli civilis*, ibi: " Ex eo die, quo in æde Telluris convocati sumus, in æde Bellonæ. *Livius lib.* 49. *ibi*: Manlius Proconsul ex Hispania redierat, cui postulanti a Senatu in æde Bellonæ triumphum, rerum gestarum magnitudo impetrabilem faciebant. " Probant Marcell. Donatus *in elucid. ad Svetonium*, c. 34. Lopez *ad l.* 3. *Valer. Maximi*, c. 3. Gregor. Lopez *in Monarc. Hispana*, c. 7. P. Gregorius *l.* 27. *syntagm. c.* 27. *n.* 16. Rosinus *l.* 1. *antiq. c.* 14. Pancirola *l.* 2. *variar. c.* 8. P. Herodius *l.* 2. *rer. judic. titul.* 8. c. 1. Borelles *de præstant. Reg. Cath. c.* 60. *n.* 12. Stephanus Garonus *de Senator. lib.* 1. *tit.* 4. *cap.* 12. notavi *lib.* 1. *Concil. Illiber. c.* 9. Accedit, non absurde judices sacris se immiscent, cum prope divina sint judicum munia. Justinianus *Apol.* 2. Unde & Jureconsulti dicuntur Justitiæ sacerdotes *in l.* 1. *ff. de justitia, & jure*, Corippus Africanus *lib.* 1. *de laudibus Justin. mino.* ibi:

Quæstor Anastasius sancti pars magna Senatus,
Compositor morum, juris legumque sacerdos.

Dum enim præsidebant ad judicandum, aliquam sibi sacerdotii sortem assumebant. Eleganter Cassiodor. *l.* 1. *epist.* 12. *Ad Eugenium officiorum Magistrum*, ibi: " Esto innocentiæ templum, temperantiæ sacrarium, ara justitiæ, absit a judiciariis mentibus aliquid profanum: Pio Principi sub aliquo sacerdotio serviatur. " Quamvis aliam hujus nomenclaturæ rationem a pandendis mysteriis erudite assignet, & probet D. Josephus de Retes *l.* 8. *opusc. c.* 1. Et Salomonem Regem in suo templo locum construxisse ad judicandum, refertur *l.* 1. *Paralip. c.* 7. ibi: " Ædificavit quoque porticum solii, in quo tribunal est; & domuncula, in qua sedebatur ad judicandum, erat in medio porticu. " Refertur *l.* 3. *Reg. c.* 7. Igitur non recte in præsenti, statuitur, judices procul ab Ecclesiis debere jus dicere, nec intra Ecclesias, aut earum cœmeteria posse de causis civilibus, seu criminalibus agnoscere.

5 Traditur ratio decidendi. Qua dubitandi ratione non obstante, vera est præsens decisio, cujus ratio provenit ex veneratione Ecclesiis debita, & ab excessibus, qui in foro, & judicio illi contrarii passim occurrunt; magna enim templorum veneratio semper fuit, non solum apud Catholicos, verum & apud Gentiles, apud quos observatum legimus, ut in templis, aut eorum januis, nec loqui fas esset. Cælius Rhodigin. *l.* 15. *antiq. c.* 23. & satis apparet ex illis verbis D. Chrysostomi: " Ah non videtis, quot homines templi hujus vestibula osculantur! hi quidem pronis capitibus abjecti; alii vero manu contingentes, tum eamdem admoventes ori: quasi indignos se crederent, qui sacris postibus oscula figerent. *Et alibi*: Stemus trementes, & timidi, demissis oculis, erecta vero anima gementes, sine voce jubilemus corde. *Facit Seneca* l. 7. natural. qu. c. 30. *ibi*: Si intramus templa compositi, si ad sacrificium accessuri vultum submittimus, togam obducimus, & in omne argumentum modestiæ fingimur. " Et de monachis Ægyptiis Cassianus narrat *libro secundo Instit. ca.* 2. quod etsi convenissent numero longe maximo, tamen eam silentii servasse legem, ut præter illum, qui psalmum decantabat, nemo audiretur, imo nullus omnino adesse putaretur. Et D. Ambrosius beatam Marcellam sororem *lib.* 3. *de virg.* ita instruit: *Tu in ministerio Dei gemitus, screatus, tusses, risus abstine.* Alia dedi *in c. dolentes, de celebr. Missar.* Si ergo adeo reverentia commendatur in Ecclesia, ut omnino silentium servandum sit, recte in præsenti prohibetur judicia in Ecclesiis, seu earum cœmeteriis agitare, litesque disceptare. Accedit etiam, nam ex litibus plerumque perjuria, & similia peccata sequuntur; unde judicium describit D. Cyprianus ad Donatum: " Quæ detesteris invenies, inter leges ipsas delinquitur, inter jura peccatur; innocentia nec illic, ubi defenditur, reservatur; sævit invicem discordantium rabies, & inter togas pace rupta, forum litibus mugit insanum; flagrant ubique delicta, & passim multiformi genere peccandi, per improbas mentes nocens operatur. " Recte ergo in præsenti prohibetur intra Ecclesias judicia exerceri, in quibus tot peccata admitti solent. Quod in judiciis criminalibus majori cum ratione procedit, quia absurdum est, ibi judicium sanguinis exerceri, ubi est tutela refugii constituta, *capite definimus*, 1. *q.* 4. quare sententiam a judice sæculari prolatam in quacumque causa civili, seu criminali intra Ecclesiam, nullam esse docetur *in cap. decet*, *hoc tit. in* 6. Hoc autem procedit in actibus piis voluntariæ jurisdictionis, unde recte in Ecclesia servus manumittitur, *leg.* 1. *Cod. de his, qui in Ecclesia manumit. canon.* 64. & 82. *Codicis Eccles. Afric.* Ut enim olim in templo Feroniæ Dei servi manumittebantur, ita postea ex Constantini constitutione in Ecclesia cum libertate civitatem Romanam consecuti sunt, ut de ipso Imperatore agentes referunt Sozomenus *lib.* 1. *histor. Eccles. c.* 9. Cassiodorus *l.* 1. *hist. tripar. c.* 9. ibi, " Circa donationem melioris libertatis, quam civitatem Romanam vocant, tres posuit leges, decernens omnes in Ecclesia manumissos sub testimonio sacerdotum civitate Romana frui. " Nicephorus *l.* 7. *histor. c.* 16. Illustrant Fornerius *lib.* 1. *select. c.* 4. Justell. *ad canon.* 64. *Eccl. Afric.* & nonnulla adduxi *in c.* 1. *de servis non ord.* Samuel Petitus *ad jus Atticum l.* 3. *tit.* 2. *f.* 235.

6 Dissolvitur dubitandi ratio. Nec obstat dubitandi ratio supra adducta; nam licet Romani in templis coirent Senatus habendi gratia, ut defendit Marcel. Donatus *ubi supra*; tamen in eodem foro, ubi res venales exponebantur, jus dicebant, *l. inter* 83. §. *factam*, *ff. de V. O.* donec propter populi tumultum, plebisque concursum basilicæ constructæ sunt, in quibus Tribuni plebis jus dicebant, teste Plutarcho in *Catone minore*, ubi dum agit de Porcia Basilica, quam Cato major dedicavit, ait: *In ea Tribuni plebis audientiam dare solebant*, Et Prætores, Præsidesque jus dicere solere in suis prætoriis, probavi supra *in c.* 1. & licet apud eos in basilicis, & templis Senatus haberetur, non ideo nostris Ecclesiis omnipotenti Deo dicatis, idem observandum esset, cum eis ob præsentiam realem Christi Domini in sacro Eucharistiæ Sacramento major veneratio debeatur.

7 Exponitur decretum Julii Papæ. Sed supra traditæ assertioni opponi post decretum Julii Papæ in illis verbis: *Nullus in publico causam agat, nisi in Ecclesia.* Quod specialiter ab ipso Pontifice statutum fuisse refert Damasus in ejus vita: igitur causæ etiam sæculares non in foro publico, sed in Ecclesia sunt disceptandæ. Cui difficultati facile responderi posset, admissa sententia eorum, qui dixerunt Episcopum, & judices Ecclesiasticos posse in Ecclesiis causas decidere, & terminare, *ex cap. præceptum*, 2. *qu.* 2. *c. qua fronte*, *de appellat.* imo olim Ecclesiam forum non habuisse; quare docent, quod illis primis Ecclesiæ temporibus Episcopi in Ecclesiis tribunalia erecta habebant: sed quia contrarium verius est, videlicet Ecclesiam forum olim habuisse, & extra Eclesiam Episcopos jus dixisse, licet frequentius lites in Ecclesiis deciderentur, cum omnes fére controversiæ jurejurando finirentur super altare ad Martyrum reliquias, Gregorius Turonen. *lib.* 5. *cap.* 32. ibi: " Tunc inito placito ad basilicam martyris sancti conveniunt, elevatisque super altare manibus, juravit filiam non esse culpabilem. " Et ita extra Ecclesiam Episcopum forum habuisse, probarunt Cironius *lib.* 2. *observ. c.* 4. Filesacus *in cap.* 1. §. 17. *de offic. Ord.* Respondendum ergo est, dicta verba Julii Papæ non esse in sensu litterali accipienda, ita ut causas nullus in publico agat, imo in Ecclesia; sed potius accipiendo Ecclesiam pro foro Ecclesiastico, & tunc recte statuit Julius, ut nullus clericus in publico, idest in judicio sæculari, causam agat, sed in Ecclesia, idest coram Episcopo in foro Ecclesiæ. Quo modo accipiendum etiam est decretum Silvestri his verbis conceptum: " Idem constituit, ut nullus clericus propter quamlibet causam in curiam introiret, nec ante judicem cinctum causam diceret, nisi in Ecclesia, idest in foro Ecclesiæ.

8 Explicatur Concil. Tol. 6. in initio. Secundo obstat textus in Concil. Tolet. 6. in ipso initio, in illis verbis: *Idque in prætorio Toletano in Ecclesia sanctæ Leocadiæ virginis debitis sedibus collocatur.* In quibus dum refertur, Concilium illud celebratum fuisse in Ecclesia sanctæ Leocadiæ, supponitur in ea fuisse Prætorium Toletanum, & per consequens judices sæculares prætorium suum in ipsa Ecclesia habuisse. Pro cujus difficultatis solutione sciendum est, Prætorium varie, & pro diversis locis accipi, aliquando pro parte villæ latius ædificata, & patris familias habitationi relicta, *l. plenum* 12. *ff. de usu, & habit.* ibi: *Plenum autem usum debet habere, si & villæ, & prætorio relictus est.* Et *l.* 2. *ff. de servit. restitut. præd.* ibi: *Rusticorum prædiorum servitutes sunt licere altius tollere, & officere prætorio vicini.* Et *l. urbana* 198. *ff. de V. S.* ubi Gedeus, Gentilis, & Forner. quomodo accipitur apud Martialem *l.* 10. *epig.* 79. ibi:

Ad lapidem Torquatus habet prætoria quartum.

Apud Svetonium *in Caligula*, c. 37. ibi: *In extructionibus villarum, & prætoriorum, omni ratione posthabita, nihil tam efficere concupiscebat, quam quod effici posse negaretur.* Unde D. Hieron. *l.* 2. *adversus Jovin.* dolium versatile Diogenis eleganter Prætorium dixit. Etiam Prætorium accipitur pro Imperatoris domo, hincque Præfecti Prætorio vocati, de quibus *in l. ultima Cod. de offic. Rect. Provinc.* ubi Imperator Anastasius, non Leo (ut in vulgatis) Ita rescripsit: " Nulli judicum, qui Provincias regunt in civitatibus, in quibus sacra palatia, aut prætoria sunt, liceat iis relictis, privatorum sibi domos ad habitandum veluti prætoria vindicare. " Et *l. fin. Cod. Theod. de offic. mil.* In his ergo ædibus Prætores, seu Præsides habitare, aut jus dicere solebant, ut probant Gothofr. *in d. l. ult.* Pancirola *l.* 2. *var. c.* 193. Meursius *in glossar. verbo Prætorium*: notavi *in c.* 1. *hoc tit.* De Prætorii significatione aptissime S. Eulogius *in memoriali Sanctorum*, *lib.* 1. *pag.* 17. *circa princ.* ubi de constanti, & valido martyrum ardore: " Et ita interriti (*inquit*) contra hostem publicum apertum veritatis exigentes vexillum, utpote ante fores Prætorii, & in ipso accessu palatii proferentes testimonium, indicem perditionis, confusionis, & ignominiæ. " observarunt Cujac. *lib.* 1. *obs. cap.* 28. Pancirol. *lib.* 2. *variar. cap.* 191. De prætorio ita accepto exponendus est Tertull. *ad Scapulam*, c. 3. dum ait: Claudius Hermenianus in Cappadocia, cum indigne ferens uxorem suam ad hanc sectam transisse, Christianos crudeliter tractasset, solusque in Prætorio suo vastatus peste, comesus vermibus ebullisset. " His suppositis dicendum est, Prætorium in dicto Concilio Tolet. 6. accipi pro arce regia, & domo Regum Gothorum, ut exposuit Ambrosius a Morales 2. *part. hist. Hispan. lib.* 12. *cap.* 23. ubi agens de hoc Concil. Tolet. 6. ait: " Celebrose en la Iglesia de santa Leocadia, y parece era la del alcazar, porque se señala en particular ser en el Prætorio de Toledo: y no ay que se pueda entender aqui por Pretorio, sino el alcazar, o casa real, aquien los Godos gente guerrea se puede creer llamaban assi, por el mismo nombre que los Romanos, aquien ellos imitaban, nombraban en la guerra la tienda del general, y en paz usaban en alguna manera de este nombre, como en la sagrada historia evangelica, y en otras partes se vee. Y parece que para differenciarla de otra Iglesia de esta Santas se le añadio este titulo. " Idem firmat Mariana *lib.* 6. *hist. Hispan. Latino serm. scripta*, *cap.* 6. de hoc Concilio agens, ibi. " Ad D. Leocadiæ templum Prætorio vicinum (nunc arci Regiæ conjunctum est, veteris elegantiæ, & amplitudinis vestigia retinens) ante diem quintum Idus Januarii, salutis anno 637. conventus habitus est. " Demonstrarunt clare Patres per illa verba, *in Prætorio Toletano*, quasi discrimen statuentes inter Ecclesiam Prætoriensem, quæ arci contigua est; & Prætoriensem, quæ in suburbio sita reperitur, & est tertia sanctæ Leocadiæ, de qua in Concil. Tolet. 17. ita legitur: " Dum in Ecclesia gloriosæ virginis, & confessoris Christi sanctæ Leocadiæ quæ est in suburbio Toletano, ubi sanctum ejus corpus requiescit, plerique Hispaniarum, & Galliarum Pontifices convenissemus. " Unde aliqui voluerunt celebratum fuisse dictum Concil. Tolet. 6. ut refert Mariana *d. lib.* 6. *c.* 6. historia Hispano idiomate evulgatæ, anno 1617. ibi: " Celebrose el Concilio que fue sexto entre los de Toledo, en santa Locadia Pretoriense, que algunos entienden fue la Iglesia de la Santa, que esta junta al alcazar, llamado en Latin Pretorio, y en su veiez muestra rastros de su antiguo primor, y grandeza. Otros quieren, que la Iglesia de sancta Leocadia la Pretoriense fuesse la que esta fuera de la ciudad, porque tambien las casas de campo se llaman Pretorios. " Notavit eruditus D. Laurentius Ramirez *in notis ad Chronica Luitprandi*, *n.* 102. Unde deducitur, Prætorium in dicto Concil. Tolet. 6. non accipi pro loco, ubi lites disceptantur.

CAPUT VI.

Innocentius III. *Illustr. Regi a Conatiæ.*

INter alia, quæ nobis Regalis prudentia suis litteris intimavit, quid de illis fieri debeat, qui maleficia perpetrantes, confugiunt ad Ecclesias, ut pro reverentia sacri loci debitas pœnas valeant evitare, solicite requisivit. Nos igitur tuis quæstionibus respondentes, juxta sacrorum *b* canonum instituta, & traditiones legum civilium ita duximus in hujusmodi distinguendum, quod *c* confugiens ad Ecclesiam, vel liber, vel servus existit: si liber, quantumcumque gravia maleficia perpetrarit, non est *d* violenter ab Ecclesia extrahendus, nec inde damnari debet ad mortem, vel ad pœnam: sed *e* rectores Ecclesiarum sibi obtinere debent, & membra, & vitam; super eo tamen, quod inique fecit, est legitime puniendus: & hoc verum est, nisi *f* publicus latro fuerit, vel nocturnus populator *g* agrorum, qui dum itinera frequentat, vel publicas stratas obsidet, ob transgressionis insidias ab Ecclesia extrahi potest, impunitate non præstita, secundum canonicas sanctiones. Si vero servus fuerit, qui confugerit ad Ecclesiam, postquam de impunitate sua dominus ejus clericis juramentum præstiterit, ad servitium domini sui *b* redire compellatur, etiam invitus, alioquin a domino poterit occupari. Tu ergo fili charissime, cum in regno tuo aliquid horum contigerit, juxta præmissam distinctionem sic procedere studeas, quod Ecclesiarum honor, & immunitas servetur illæsa, & malignandi facultas pravæ voluntatis hominibus auferatur.

NOTÆ.

1 a *COnatiæ.*) Ita legitur in tertia collectione, *sub hoc tit. cap.* 1. in sexta autem legitur, *Scotiæ*, & nescio, quæ inscriptio verior sit, cum reperiantur temporibus Innocentii III. in Conatia, quæ est insula Hiberniæ, Rodericus Rex adeo fastu elatus, ut Regem se Hiberniæ nominaret, ut refert Polydor. Virgil. *lib.* 3. *hist. Angl. fol.* 216. & Alexander Scotiæ Rex: sed retineo epigraphen *Conatiæ*, quia Anastas. Germon. *lib.* 3. *de sacrorum immunit. cap.* 16. *n.* 54. testatur in Vaticano Codice legi *Conatiæ*.

2 b *Statuta canonum, & traditiones legum.*) Ad quas, cum Ecclesiæ PP. de hac immunitate agunt, semper se referunt, *cap. sicut* 36. 17. *qu.* 4. ibi: *Ecclesiastici canones, & lex Romana constituerunt.* Concil. Aurel. 4. *can.* 19. Aurel. 5. *can.* 23. Matiscon. 2. *can.* 9. ibi: *Licet reverendissimi canones, atque sacratissimæ leges, &c.* Inæqualiter tamen, ita ut in hac immunitatis materia non attendantur leges sæculares, nec juxta eas casus dubii decidantur; sed secundum sacros canones, quorum proprium est, cum agitur de re mere ecclesiastica, fines, & modum dicere huic immunitati. Covar. *lib.* 2. *var. cap.* 20. Quesada *qq. jur. cap.* 1. *nu.* 4. unde audiendus non est Imperator Justinianus *in authent. de mandat. Princip.* §. *nunc autem, collat.* 17. dum statuit, hac immunitate non gaudere adulteros, & virginum raptores, cum circa hos contrarium sit definitum *in c. de raptoribus* 3. 36. *q.* 1. & licet moti auctoritate textus *in l. fin. tit.* 1. *partit.* 1. raptoribus virginum immunitatem hanc denegent Menochius *lib.* 2. *de arbitr. casu* 391. Julius Clarus *lib.* 5. *recept. sent.* §. *raptus*, *n.* 2. Ant. Gomez *in l.* 80. *Tauri*, *n.* 36. D. Joann. Vela *de pœnis delict. cap.* 29. Covar. *lib.* 2. *var. cap.* 20. *n.* 8. tamen observandam esse Ecclesiæ dispositionem, de qua *in d. cap. de rapt.* cum aliis resolvit Pereyra *de manu regia*, *p.* 2. *cap.* 56. & consequenter cognitio hujus immunitatis semper spectat ad judicem Ecclesiasticum, ut infra dicemus. Quare caute procedant judices sæculares, qui existimant, cum causa immunitatis defertur ad Regias Cancellarias, pronuntiari ita posse: *haze fuerza en conocer, y proceder.* Quia hoc tantum admitti potest in casu notorio facti, videlicet cum aperte constat, reum ad Ecclesiam non confugisse, seu ex ea abductum non fuisse: & caute tam in hoc casu, quam in aliis immunitatis judices sæculares pronuntiare debent, vulgo *dando auto de legos.* Nam talis pronuntiatio solum fieri potest, quando procedit judex ecclesiasticus contra reum laicum, & in negotio profano; secus vero deficiente aliquo ex his requisitis, ut docent Salgado *de protect.* 1. *par. cap.* 1. *n.* 2. & *cap.* 2. *n.* 27. & *de supplicat.* 2. *part. cap.* 27. *n.* 59. Vela *differt.* 10. *n.* 70. Covar. *pract. cap.* 35. *n.* 3. Parexa *de instrum. edit.* 1. *tom. tit.* 2. *res.* 6. *inspect.* 2. *n.* 260. Luna & Arellanus *lib.* 2. *singul. cap.* 5. §. 4. *a n.* 48. nam in dubio juris ad judicem Ecclesiasticum spectat cognitio, cujus sit jurisdictio, *cap. si judex*, *de sent. excom lib.* 6. Covar. *sup. n.* 1. Diana cum 26. Doctoribus laudatis *part.* 7. *tract.* 10. *resol.* 5. & *part.* 4. *tract.* 1. *resol.* 64. & *part.* 5. *tract.* 1. *resol.* 23. Parexa *dict. resol.* 6 *n.* 259. Ciarlinus *cap.* 264. *n.* 15. Valenzuela *cons.* 42. *n.* 14. Castropalao *tom.* 2. *tr.* 12. *diffic. un.*

c *Confugiens ad Ecclesiam.*) Beneficium hujus immunitatis conceditur confugientibus ad Ecclesiam, ut ex juribus proxime adducendis pro illustratione conclusionis liquido constat: unde ipsi appellantur confugientes *in l. si quis per calumniam*, *Cod. de Episc. & Cleric. l. præsertim*, *Cod. de his, qui ad Ecclesiam confug.* in quibus particulius notavit Cujacius. Quo fit, 3 ut eo privilegio non potiantur arrepti, & in Ecclesiam conducti, cum in illis confugii ratio nulla sit, ut probat perdoctus vir D. Ludovicus de Exea in supremo Aragoniæ Senatu Regens egregius, *in speciali, & aureo syntagmate de cadav. pun.* ubi erudite probat, cadaver suspensi in patibulo in Ecclesia asportatum, ibique sepultum, debere exhumari, & supplicio restitui, donec habita Magistratus licentia a patibulo deponatur. Similiter ea immunitate non gaudet, qui casu in Ecclesia reperitur, non animo fruendi ejus immunitate, argumento legis 2. *ff. de condit. & demonstr.* etsi noviter contrarium defendat Frances *de compet. qu.* 98. Nec ille, qui dum ad carcerem ducitur, per cœmeterium trahitur: nam cum non sit in libertate confugiendi, non gaudet hoc privilegio. Oldradus *consil.* 54. Archid. *in dict. cap. sicut*, 17. *q.* 4. Igneus *in l.* 1. *ad Syllan. col.* 3. Covar. *lib.* 2. *var. cap.* 20. *n.* 5. Bobad. *lib.* 2. *polit. cap.* 14. *n.* 61. Guttierez *lib.* 3. *pract. cap.* 6. Cutel. *lib.* 1. *qu.* 30. *per tot.* Nec ille, qui non extrahitur, sed voluntarie Ecclesiam deserit; nam licet scripto non posset quis renuntiare huic privilegio, facto tamen ipso voluntarie ex ea egrediendo potest renuntiare.

d *Violenter.*) Nec per dolum, & si ita abducatur, immunitate gaudet, ut post Gomezium, Farinacium, & Marium Italam tenet Diana *par.* 1. *tract. de immun. resol.* 16. licet nonnullis perperam inductis legibus contrarium teneat Cutellus *contra Dianam cap.* 16. Unde qui blanditiis judicis allectus, 4 promissa securitate Ecclesiam deseruit, adhuc immunitate gaudet, ut cum pluribus resolvit Th. Delbene *tom.* 2. *de immunit. cap.* 16. *dubium* 24. *sect.* 17. Barbosa *lib.* 2. *juris Eccles. cap.* 3. *n.* 34. Azevedo *in l.* 3. *tit.* 2. *lib.* 1. *recop.* secus vero si tantum blanditiis motus egressus fuit, ut resolvunt Delbene, & Cutel. *ubi supra*: quia non debuit esse ita credulus, & facile Ecclesiam deserere, argumento leg. 2. §. *dolum* 2. *ff. de eo per quem factum.* Sed contrarium merito resolvit Marinis *lib.* 1. *resol.* 178. Si vero agnoscens januam Ecclesiæ frangi egrediatur, & a ministris sæcularibus extra Ecclesiam capiatur, re-

BIBLIOTECA CENTRAL U.A.N.L.

restituendus Ecclesiæ est, quia non eo animo Ecclesiam deseruit, qui nollet uti privilegio asyli, sed coactus, ut probat Marinis *lib. 2. resol. c.* 197.

e *Sed Rectores Ecclesiarum.*) Hæc verba deprompta sunt ex Conc. Mogunt. *can.* 39. relato *in c. reum* 9. 17. *q.* 4. *ibi*: " Sed Rectores Ecclesiarum, pacem, & vitam, ac membra ejus obtinere studeant; tamen legitime componat, quod iniquè fecit. *Quod etiam legitur* lib. 5. Cap. Caroli, c. 90. *ibi*: Si quis ad Ecclesiam confugium fecerit, in atrio ipsius Ecclesiæ pacem habeat. " Unde notandum est verbum *pax*, quod solemne fuit in implorando Numinis auxilio. Virg. *lib.* 4. *Æneid. ibi*:

Principio delubra adeunt, pacemque per aras
Exquirunt

Statius de ara Clementiæ Athenæa *lib.* 12. *Thebaid. ibi*:

Huc vicli bellis, patriaque e sede fugati,
Regnorumque inopes, scelerumque errore nocentes
Conveniunt, pacemque rogant.

Pax ergo *in d. c. reum*, generale nomen est securitatis, veniæque earum personarum, quæ postea exprimuntur, mortis videlicet, mutilationis, aut læsionis membrorum, ut notavit D. Nicol. Anton. *de exilio lib.* 2. *c.* 35. *n.* 12. qui in ipso capite, & antecedenti late, & erudite probat in exilium damnatum, & refugam, idest illud frangentem, & ad Ecclesiam confugientem, abduci ab ea posse, & in exilii sui locum reduci: & ante eum docuerunt Baldus *in authent. cassa*, C. *de Episcop. & Cleric.* Decianus *lib.* 6. *tract. crimin. c.* 26. *num.* 8. Papon. *lib.* 1. *tit.* 1. *arresto* 18. Joan. a Cruce *ad Guidonem decis.* 121. Joannes Gallus *in suis placitis*, *tit. de his*, *qui ad sacras ædes confugiunt*, D. Ludovicus de Exea *d. tract. de cadaver. pun. pag.* 11. quæ sententia ultra quam non adversatur alicui juris canonici, seu civilis testimonio, probatur ex eo, quia ideo hoc immunitatis privilegium Ecclesiis concessum est, ut rei ad eas confugentes immunes pœnarum corporaliam redderentur, non vero, ut a ceteris pœnis pecuniariis, seu corpus non affligentibus eximerentur, ut ex præsenti textu constat, & ex Conc. Rhem. sub Hadr. I. *ibi*: " Si quis fugitivum ab Ecclesia absque Sacramento, truncationeque securus exeat, qualicumque occasione abstraxerit, communione privetur. *Clarom. sub Urb. II. ann.* 1095. Quod si quis pro securitate Ecclesiæ, vel Crucis aliquod crimen peregerit, & ad Ecclesiam, vel Crucem confugerit, accepta securitate vitæ, & membrorum reddatur justitiæ. *Lege* 17. *tit.* 4. *lib.* 6. *fori jud. ubi Catholicus*, *& pientissimus Rex Chindasuindus ita sanxit*: De homicida ad Ecclesiam confugiente, consulto tamen sacerdote, ac reddito Sacramento, ne eumdem sceleratum publicæ mortis pœna condemnent, sacerdos cum sua intentione ab altari repellat, & extra chorum projiciat: & sic ille, qui eum persequitur, comprehendat, cui ab Ecclesia ejecto non alias mortiferas inferat pœnas, sed in potestate parentum, & eorum, cujus propinquus occisus fuerit, contradendus est, ut excepto mortis periculo, quicquid de eo facere voluerint, licentiam habeant. " Consentiunt PP. Conc. Tolet. 6. *can.* 12. Tolet. 13. *can.* 1. Greg. Mag. *in c. res* 6. 23. *q.* 5. *ibi*: *ut defendas eos Ecclesia*, *ne effusione sanguinis particeps fias*. Ita immunitatem hanc Ecclesiarum acceperunt Oldradus *cons.* 125. Martha *de jurisd. p.* 2. *c.* 51. *n.* 15. Remigius *de immun. Eccles. præsupposito* 3. *n.* 11. Decianus *lib.* 2. *tr. crim. c.* 28. *n.* 27. Gamma *decis.* 52. Gambacurta *de immun. Eccl. lib.* 4. *c.* 33. *cum duob. seq.* Cutel. *cod. tr. q.* 12. *n.* 2. 3. & 4. Quod & agnoscens Theodoricus Rex Gothorum de Jovino quod Curiali, qui ob collegam in rixa occisum conscius facti sui intra Ecclesiæ septa refugerat, ita ait apud Cassiodorum *lib.* 3. *var. c.* 27. *ibi*: " Hunc Vulcanæ insulæ perpetua relegatione damnamus, ut & sancto templo reverentiam habuisse videamur, nec vindictam criminosus evadat in totum quod innocenti non credit esse parcendum. „ Idem de Stilicone Comite erga Cresconium variorum delictorum reum indicante refert Paulinus in vita S. Ambrosii, his verbis: " Per idem tempus cum Consulatus sui tempore Imperator Honorius in urbe Mediolanensi Libycarum ferarum exhiberet munus, populo illuc concurrente, data copia est missis militibus ab Stilicone Comite, hortatu Eusebii Præfecti, ut Cresconius de Ecclesia raperetur. Quem confugientem ad Altare Domini S. Episcopus (*Ambrosius*) cum Clericis, qui in tempore aderant, defendendum circumdedit. Sed multitudo militum, quæ duces suos habebat de perfidia Arianorum, prævaluit adversus paucos, atque ablato Cresconio exultantes ad amphitheatrum reverterunt, Ecclesiæ luctum non modicum relinquentes; nam sacerdos prostratus ante Altare Domini, factum diu flevit. Sed in tempore cum revertissent, & renuntiassent his, a quibus fuerant destinati milites, dimissi leopardi saltu celeri ad eumdem locum, in quo sederant, qui de Ecclesia triumphabant, ascendentes, graviter laniatos reliquerunt: quod ubi vidit tunc Stilico Comes pœnitentia motus est, ita ut per multos dies satisfaceret sacerdoti. Sed quia gravissimorum criminium erat reus, & aliter emendari non poterat, ad exilium destinatur, non multo post indulgentiam consecutus. Idemque Eutropio contigisse jam ad mortem damnato, qui ad Ecclesiam confugit, referunt & illustrant Dom. Nicolaus Ant. *d. lib.* 2. *de exil. c.* 34. Dom. Josephus de Retes *lib.* 3. *de interdictis*, *excursu* 6. *pag.* 190. Recte ergo in præsenti Innocentius juxta veterem hujus immunitatis praxim docet, Rectores, idest Magistratus sæculares, debere confugientibus ad Ecclesiam vitam, & membra conservare, alias vero pœnas corporis non afflictivas illis imponere posse.

Nec supra traditis obstat textus *in c. id constituimus* 37. 17. *q.* 4. in illis verbis: " Sed nec alteris confugari, nisi ad Evangelia datis Sacramentis, de morte, & debilitate, & omni pœnarum genere sint securi: ita ut ei, cui reus fuerit criminosus, de satisfactione conveniat. " Quibus verbis moti Boetius Epon. *in præsenti*, *n.* 16. Navarrus *in manuali*, *c.* 25. *n.* 19. Suarez *de relig. tom. primo lib.* 3. *cap.* 12. *num.* 6. & plures alii, quos refert, & sequitur Diana *p.* 1. *tract.* 1. *resolut.* 1. & *p.* 6. *tract.* 1. *resolut.* 21. existimarunt, confugientes ad Ecclesiam ab omni pœnarum genere esse immunes: sed certe textus ille id non probat, nam accipiendus est de pœnis corporalibus, seu corporis afflictivis, juxta alios canones supra relatos, præcipue textum *in capite de raptoribus* 3. 16. *q.* 1. docet, & probat D. Nicolaus Antonius *d. c.* 35. *n.* 16. Nec etiam Conc. Sardic. relatum *in c. Si vobis* 18. 23. *q.* 8. in illis verbis: " Sed quoniam sæpe contingit, ut ad misericordiam Ecclesiæ confugiant, qui injuriam patiuntur, & qui peccantes in exilium, vel insulas damnantur, aut certe quamcumque sententiam suscipiunt; ideo subveniendum est his, & sine dubitatione ei est petenda per Ecclesiam indulgentia. " Nam in eo textu non agitur ad Ecclesiarum immunitate, sed de intercessione Episcoporum, aut aliorum ministrorum Ecclesiæ. Pro reis enim damnatis Episcopos, clericos, ac monachos olim apud Imperatores, Magistratus, & ceteros judices intercessisse, notum est: cujus moris vestigia extant apud D. Aug. *ep.* 54. S. Paulinum *in leg. additios*, C. *Theodos. de pœnis*, *l. additios* 57. *eodem* C. *de appel. l. officium*, *eod.* C. *quorum appellationes*. Illustrant Baronius *tom.* 5. *anno* 398. Forner. *libro* 6. *rerum quotidian. cap.* 7. Ut etiam apud Romanos solebant Virgines Vestales Imperatores, Magistratusque pro reis orare, ut constat ex Gellio *libro* 10. *noctium*, *capite* 15. Svetonio *in Julio*, *capite* 1. probat Forner. *dicto capite* 7. De ea ergo intercessione locutum fuisse Osium in eo canone Conc. Sardic. docuit D. Nicolaus Anton. *libro* 2. *c.* 34. *n.* 6. 21. & 22. & *c. sequenti*.

f *Publicus latro.*) Confonant caput *sicut* 17. *quæst.* 4. *ibi*: *Publicus latro*. Gregorius XIV. in sua bulla, *ibi*: *Si fuerint publici latrones*. Et *l.* 4. *titul.* 11. *part.* 1. *ibi*: *Ladron manifesto*. Et *l.* 13. *titul.* 2. *lib.* 1. *recopil. l. final. titul.* 5. *liber primus fori*, *ibi*: *Robador conocido*. Quis tamen dicatur publicus latro, ut hoc beneficio non gaudeat, apud DD. non constat, ut videre est apud Baldum, Salicetum, Cepolam *in authent. Sed novo jure*, C. *de servis fugit*. Gomezium 3. *variar. c.* 10. *numero secundo*, Covarr. 2. *variar. cap.* 9. *numero* 7. & *capite* 20. *numer.* 3. Decianum *lib.* 6. *tract. crim. capite* 28. Pegueram *decision.* 40. D. M. de Larreatigui *liber* 8. *select. capite* 9. Ambrosin. *de immunit. capite* 2. & 3. Corream *in præsenti*, 3. *p. ex numero* 26. Dianam 6. *part. tract.* 1. *resol.* 15. Gambacurtam *libro* 5. *capite* 11. 12. & 13. *de immunit.* Aliqui docuerunt, publicum latronem eum dici, qui plura furta commisit, & consuevit sæpius in idem crimen incidere. Glosia *verbo Castigabitur*, *in authent. sed novo jure*, *Codice de servis fugitiv.* Alii per tria furta publicum, & famosum latronem dici voluerunt, pluribus relatis Farinacius *de furtis quæstione* 166. *numero* 9. Covarruv. *lib.* 2, *variar. cap.* 9. *numero* 7. Azevedo *in l.* 7. *titul.* 11. *lib.* 8. *recopil. numero* 105. Alii docent publicos latrones eos haberi, qui in itineribus viatores aggrediuntur, non solum ut bona auferant, verum & sanguinem effundant: quas, & alias sententias refert, & refellit Narbona *in l.* 20. *titul.* 1. *lib.* 4. *recop. gloss.* 14. qui *numer.* 17. resolvit, publicos latrones eos esse judicandos, qui frequenter per vim in stratis, & viis publicis furantur, juxta legem 4. *tit.* 11. *p.* 1. & legem 18. *tit.* 14. *partit.* 7. Unde ceteri simplices latrones immunitatis hoc beneficio non privantur: & licet in Hispania consuetudine introductum esset, ut etiam simplices latrones hac immunitate non gauderent, ut testantur Covarruv. *libro secundo variar. c.* 20. *n.* 3. Julius Clarus *lib. quinto sentent.* §. *final. q.* 30. *num. decimoquarto*, Paz *in praxi*, 5. *part. tom.* 1. *capite tertio numero* 70. Flores de Mena *in addit. ad Gammam*, *decision.* 171. Martha *de jurisdict.* 2. *part. capite* 51. *numero* 23. Ponte *decision.* 14. *num.* 6. Sanchez *liber* 6. *consil. capite* 1. *dub.* 8. D. Martin. de Larreatigui *lib.* 3. *select. capite* 9. *numero* 5. & in Regno Arragoniæ eamdem consuetudinem vigere refert Bardazi *in commentar. ad forum*, *in rubrica de his*, *qui ad Ecclesiam confugiunt*: tamen hæc consuetudo generaliter an in Hispania præscripta sit, merito dubitat Narbona *d. glossa* 14. *n.* 22. qui refert in Pinciano Senatu bis pronuntiatum fuisse, simplices latrones hac immunitate ecclesiastica gaudere: & ita nisi legitime probata hac consuetudine, simplicem furem non esse extrahendum ab Ecclesia, resolvit Guttier. *lib.* 1. *pract. c.* 1. *n.* 20. Si ergo furtum iteratum probatur, & accedente fama justa, quis oneratus reperitur crimine publici latronis, hac immunitate non gaudebit, ut probant Ambrosinus, & Gambacurta *ubi supra*: etsi talis famosus aut infignis latro dici nequeat, juxta textus *in l. capitalium* 28. §. *famosos*, *ff. de pœnis*, *leg. constitutiones* 16. *ff. de appell.*

g *Agrorum quidem itinera.*) Verba hæc transcripsit Innocentius *ex l.* 1. C. *quando liceat unicuique*, *l.* 2. C. *Theod. ad leg. Corn. de sicar.*

h *Redire compellitur.*) Consonant textus *in c. metuentes* 30. *capite uxor* 31. *capite id constituimus* 34. 17. *quæst.* 4. *lege* 3. *titul. ultim. libro* 9. *fori jud. leg.* 15. *tit.* 20. *lib.* 3. *fori Castel. l.* 3. *tit.* 11. *p.* 1. Concil. Epaun. *canon.* 37. " Servus reatu atrociore culpabilis, qui ad Ecclesiam confugerit, a corporalibus tantum suppliciis excusetur: de peccatis vero, vel quocumque opere, placuit a Dominis juramenta non exigi. *Aurel.* 4. can. 21. & 23. *Aurel.* 5. can. 23. De servis, qui pro qualibet causa ad Ecclesiæ septa confugerint, si quid in antiquis constitutionibus tenetur scriptum, pro concessa culpa datis a Domino Sacramentis, quitquis ille fuerit, egrediatur, venia jam securus. " Refert Ant. August. *lib.* 13. *epist. jur. tit.* 17. *l. si servus* 4. *Cod. de his*, *qui ad Ecclesiam*, cujus integra extat *in leg. superest* 6. C. *Theodos. eod. tit.* ex qua non solum supplenda, verum inscriptio emendanda est, ut ibi habetur, *ad Imperium*, legatur *ad Hierium*, ut notavit D. Nicolaus Anton. *dict. lib.* 2. *de exilio*, *cap.* 35. *num.* 4. & in ipso textu pro verbo *dimittatur*, repone *detineatur*; & pro illis *iracundiæ mentis*, legendum est *iracundamentis*. Consonant etiam lex 6. §. 4. *Cod. Justin. de his*, *qui ad Ecclesiam*, lex 3. *Cod. Theodos. eod. tit.* quæ est pars antiquæ constitutionis Arcadii, quam ipse edidit, suggerente viro impio Eutropio, contra immunitatem Ecclesiæ, & ad eam confugientes, ut ita facilius persequeretur conscios tyrannidis Rufini, præcipue Pentadiam clarissimam feminam conjugem Timasii quondam Consulis, qui Rufino consenserat, ut referunt Socrates *lib.* 6. *cap.* 5. Sozomenus *lib.* 8. *cap.* 7. Baronius *tom.* 5. *anno* 398. Sanctus Prosper *p.* 3. *cap.* 38. quæ immanis constitutio cum eodem anno, quo damnatus fuit Eutropius, abrogata esset, ideo decurtata fuit in ipso Cod. Theodos. ut notavit D. Joseph. de Retes *lib.* 3. *de interdict. excursu* 6. *pag.* 189. Nec impietatem ullam continet hæc tam legalis, quam canonica disciplina restituendi servos ad Ecclesiam confugientes dominis in pristinam servitutem: siquidem hæc immunitas inducta est, ut ad Ecclesiam confugientes pœnis corporalibus, seu corporis afflictivis non afficiantur; non tamen ob simile asyli beneficium confugiens liberatur a servitute, seu obligatione reali, qua tenebatur obstrictus. Synod. Aurel. 1. can. 4. & 5. notavit Bignonius *ad veteres serm. cap.* 22. Unde juramento præstito servus Domino restituitur, nisi ejus sævitia timeatur, quia tunc cogitur bonis conditionibus servum vendere, *leg.* 2. *ff. de his*, *qui sunt sui*: docent Remigius Gonny *de immunit. Eccles. falleut.* 27. *n.* 6. Ambrosinus *eod. tract. cap.* 13. *n.* 2. Correa *in præsenti*, 3. *part. ex n.* 6. Boetius Epon. *ad hunc textum*, *n.* 50. Giurba *decis.* 300. *crim. n.* 1. Unde ex hac eadem ratione provenit, homines Curiæ obnoxios, adscriptitios, & similes, de quibus egi supra, *in cap. indicarum*, confugientes ad Ecclesiam causa mutandi suam conditionem, & sui furtum committentes, ab Ecclesia extrahi, ne curiæ, agriculturæ, aut vastagæ fraus fiat, *leg.* 3. *Cod. Theodos. de his*, *qui ad Eccles. confug.* quam refert Baronius *anno* 398. *leg. præsentis* 6. §. *hac quidem*, & §. *sane*, *eod. tit. in Justin. leg. si quis cum alii* 12. *Cod. de Episc. & Cleric. leg.* 56. & 104. *Cod. Theodos. de Decur. novel.* 123. *cap.* 1. Similiter remiges ad triremes damnati, e carcere, seu ab ipsis triremibus, vel dum ad eas transportantur, confugientes ad Ecclesiam, extrahendi sunt, nec hac immunitate gaudent, *leg.* 9. *tit.* 24. *lib.* 8. *recop.* & exemplo servorum ad suum ministerium servile reducendi erunt: quamvis enim ad servilem statum ex ea damnatione non perveniant, post authenticum *sed hodie*, *Cod. de donat. inter*, ubi abrogatur regula Gaii relata *in leg. qui ultimo* 29. *ff. de pœnis*; damnati tamen sunt ad serviendum personaliter: quare quodammodo videntur servi; ut docent Villadiego *in polit. cap.* 3. *nu.* 25. Lara *in leg. si quis a liberis*, §. *sed utrum*, *n.* 26. Bobadilla *lib.* 2. *polit. cap.* 14. *n.* 73. Hevia *in Curi. Philip. part.* 3. §. 12. *num.* 49. Gamma *decis.* 359. Sarpus *de jure asylorum*, *cap.* 5. Antonius de Marinis *quotid. controv. lib.* 1. *resol. cap.* 177. Boetius *decis.* 109. quem in contrariam sententiam frustra vocat Bobadilla *d. cap.* 14. *n.* 53. Pereyra *de manu regia*, 2. *part. cap.* 30. *n.* 17. Martha *de jurisdict.* 2. *part. cap.* 51. *n.* 17. Cutell. *de immunit. qu.* 40. *per tot.* Cabedo *in arrest. Lusitan. ad finem* 2. *tom. decisionum*. Guazinus *in defensione reor. lib.* 1. *cap.* 37. Megala *in* 3. *part. D. Thomæ*, *cap.* 2. *qu.* 2. *sect.* 33. fusè & docte D. Josephus de Retes *in jur. alleg. pro praxi dicta legis*, 9. Adhuc tamen ad triremes damnatos gaudere immunitate, sæpe sæpius pronuntiatum vidi in Pinciana Canccll. & docuerunt Giurba *consil.* 30. *n.* 12. Lessius *de justitia lib.* 2. *cap.* 31. *dub.* 5. Tancredo *de relig. lib.* 4. *disput.* 8. *a nu.* 75. *pag.* 174. Correa *in præsenti part.* 2. *qu.* 4. *nu.* 9. Delbene *de immunit. tom.* 2. *cap.* 16. *dub.* 10. *sect.* 9. Lezana *tom.* 3. *in summa*, *verb. Immunitas*, *nu.* 16. Novar. *in summa bullar. tit. de immunit. Eccles. num.* 27. Trullench *in Decalogum*, *lib.* 1. *cap.* 11. *dub.* 3. *num.* 29. Diana *tom.* 3. *tract.* 1. *resolut.* 37. & *tom.* 4. *tract.* 1. *resolut.* 47. & *tom.* 6. *tract.* 1. *resolut.* 22. Frances *de compet. qu.* 79. *nu.* 28. Xamar. 2. *part. rec. jud. defin.* 129. Idem statuendum videtur de militibus deserentibus militiam, ut resolvunt Baeza *de inope deb. cap.* 16. *num.* 99. & 100. Bobadilla *lib.* 2. *polit. cap.* 14. *nu.* 74. Hevia Bolan *in Curia Philip.* 3. *part.* §. 12. *nu.* 46. sui enim ipsius miles quodammodo furtum facit, *leg. præsenti*, §. *sane*, *Cod. de his*, *qui ad Ecclesiam*, Mascardus Freher. *de infam. lib.* 3. *cap.* 15. *num.* 8.

6 Exponitur c. constituimus 17. q. 4. cap. si vobis 23. q. 8.

COMMENTARIUM.

9 Probatur conclusio.

EX hac celebri Innocentii decretali sequens deducitur communiter assertio: „ Reus etiam immanis ad Ecclesiam confugiens, non debet ab ea extrahi, nec ex eo condemnari ad mortem. " Probant eam textus *in cap. eos* 6. 87. *distinct.* *D. D. Gonzal. in Decretal.* Tom. III. ubi ex Concilio Arausican. *can.* 5. legitur: „ Eos qui ad Ecclesiam confugiunt, tradi non oportere, sed loci sancti reverentia, & intercessione defendi. " Et *cap. nullus*, *cap. reum*, *cap. id constituimus*, 17. *quæst.* 4. *cap.* 1. 25. *quæst.* 2. *cap. de raptoribus* 3. 36. *qu.* 1. *cap.* 1. *hoc tit. in* 6. Urbanus II. *in Synodo Claromont. cap.* 29. & 30. „ Si quis ad aliquam crucem in via prosequentibus inimicis confugerit, sit liber, ac si in ipsa Ecclesia permaneat: quod si quis pro securitate Ecclesiæ, vel prædictæ crucis aliquod crimen peregerit, & ad Ecclesiam, vel ad crucem confugerit, accepta securitate vitæ, & membrorum, reddatur justitiæ. *Innocentius II. in Synodo Romana*, can. 12. Præcipimus, ut in eos, qui ad Ecclesiam, vel cœmeterium confugerint, nullus omnino manu mittere audeat: quod si fecerit, excommunicetur. *Eugen. III.* in Synodo Rhemensi, can. 14. *ibi*: Sancimus, ut in eos, qui ad Ecclesiam, vel cœmeterium confugerint, nullus manum mittere audeat; quod si fecerit, anathema sit. *Nicolaus* ad Consult. Bulgar. *cap.* 95. Si quisquam ad Ecclesiam confugerit, non illum, nisi sua voluerit sponte, ab ea dicimus educendum. Denique si quondam latrones, & diversorum criminum rei ad asylum templi Romuli fugientes indemnitatem consequebantur, quanto potius ii, qui ad templum Christi confugiunt, sunt delictorum remissionem suorum adepti: debent etiam sibi a suspecto juramento præstito omni pristinæ securitati restitui. *Concil. Aurel.* 4. can. 21. Si quis necessitatis impulsu ad Ecclesiæ septa confugerit, & sacerdote, vel Præposito Ecclesiæ prætermisso, atque contempto, eum quisque de locis sacris, vel altari, seu vi, seu dolo abstrahere, aut solicitare forte præsumpserit, ut ioimicus Ecclesiæ ab ejus liminibus arceatur, quousque juxta Pontificis districtionem digna pro indicta pœnitentia emendatio subsequatur; eo tamen, qui abstractus est, prius Ecclesiæ restituto. " Concil. Matiscon. 2. *can.* 8. 9. 10. Tol. 11. *can.* 12. Tolet. 12. *can.* 10. Illerdense *can.* 10. Aurel. 4. *can.* 21. Covacense in diœcesi Ovetensi habitum ann. 1050. temporibus Ferdinandi I. Regis Castellæ. „ Præcipimus, ut si quilibet homo pro qualicumque culpa ad Ecclesiam confugerit, non sit ausus aliquis eum inde violenter abstrahere, nec persequi infra dexteros Ecclesiæ, qui sunt triginta passus: sed sublato mortis periculo, & corporis deturpatione, faciat, quod lex Gothica jubet: qui aliter fecerit, anathema sit, & solvat Episcopo mille solidos purissimi argenti. *Blentinum an.* 1322. *can.* 18. D. *Ambros.* in orat. quæ ponitur lib. 5. epist. post epist. 32. *Trident.* sess. 25. de reformat. cap. 20. D. *Augustinus* sermon. 5. de dedicat. Eccles. *ibi*: Si reverentiam matris Ecclesiæ agnoscimus, sciendum est, quod cujuslibet criminis reum a sacris liminibus abstrahendo, grandis injuria religionis, ac divinitatis offensa est, qualemcumque fugientem ad domum Dei, idest de sinu matris evellere, & arcam communis expugnare profugii. *Et infra*: Sed forte aliquis dicit: Locus sanctus criminoso patere non debet. Non ita est: hæc enim intractabilis animi argumenta non recipit Christus, qui pro impiis mortuus, confugientibus ad se claudi aditum misericordiæ non permittit: qui latroni fidem confitenti paradisi clausura patefecit, reum a sacris adytis non vult excludi. *Ina Rex Occiduorum Saxonum in legibus Ecclesiasticis*; *quæ habentur* tom. 17. Concilior. regiæ editionis, leg. 14. Si quis rei capitalis reus ad templum confugerit, vitam potitor, & secundum jus, fasque compensator. Si quis verbera promeritus fani suffragium imploravit, ei verbera remittantur. " Alia juris testimonia congesserant Crespetius *in summa*, *verbo Ecclesiarum immunitas*. Antonius Augustinus *in epit. jur. lib.* 13. *titul.* 17. Consonant de jure civili Roman. lex 2. *fere per tot. Cod. de his*, *qui ad Ecclesiam*, *lex places*, *Codice de sacrosanct. Eccles.* Ex jure Longobard. lex 2. *titul.* 25. *lib.* 1. & *lib.* 2. *titul.* 39. Ex legibus Franc. *lib.* 2. *Capitul. tit.* 5. 90. & 122. De jure nostro Hispano lex 3. *tit.* 2. *libro* 1. *recopil.* lex 4. *titul.* 11. *partit.* 1. lex 7. & 8. *titul.* 5. *lib.* 1. *fori Castel.* lex 16. & 18. *tit.* 5. *libro* 6. *legum Visigoth.* Illustrant ultra congestos in præsenti a Barbosa, & *de jure Ecclesiast. lib.* 2. *cap.* 3. Basilicus *decision.* 5. *crimin.* Marin. *allegat.* 78. *cum sequen.* Serarius *in cap.* 20. *Josue*, *quæst.* 10. P. Herodius *lib.* 1. *Pandect. tit.* 9. §. 1. Baronius *anno* 58. *num.* 145. Revardus *lib.* 5. *variar. cap.* 6. Guazinus *in defens. reor. defens.* 1. *cap.* 29. *cum seq.* Salmut. *ad Panciro l.* 1. *part. tit.* 22. Simanc. *lib.* 8. *de repub. cap.* 40. Anast. Germon. *lib.* 1. *de sacr. immunit. cap.* 15. & *lib.* 3. *cap.* 16. Gironius *ad tit. de rapt.* I. Gothofr. *ad tit. C. Theodos. de his*, *qui ad Eccles. confug.* Besoldus *in delibat. jur. ad libro* 1. *Pandect. fol.* 53. Christineus *tom.* 1. *decis.* 55. & 56. Boetius Epon. & Correa *in repetit. ad hunc textum*. Remigius de Gonny, & Ambrosinus *in pecul. tractatib. de hac immunit.* Montalvus *in dict. l.* 8. *fori*, Balduinus, & Cujacius *ad novel.* 17. *Justin.* Corrafius *lib.* 5. *miscellan. c.* 23. Carrasco *ad ll. recopil. cap.* 3. Div. Nicolaus Antonius *de exil. lib.* 2. *cap.* 34. & 35. Petrus Gregorius *lib.* 1. *partit. tit.* 4. *cap.* 3. & *de republ. lib.* 13. *cap.* 22. & 23. Avendanno *de metu lib.* 2. *cap.* 30. *num.* 18. Thomas Bennus *de immun. Eccles. tom.* 2. *cap.* 16. *dubit.* 2. Scortia *in select. epit.* 29. *theoremat.* 58. & *epitom.* 152. *theoremat.* 385. Coriolanus *in not. ad Conc. Arausican.* 1. *can.* 4. P. Grethserus *de immun. Eccles. lib.* 2. *per tot.* Hunnius *in encyclop. part.* 4. *tit.* 1. *cap.* 5. Luna, & Arellanus *lib. unic. singul. cap.* 5. §. 4. *cum seq.* Vasconcell. *lib.* 2. *resp. cap.* 9. Gibalinus *de censur. in synopsi*, *verbo Immunitas*, Mancinus *de triplici juris collat. cap.* 77. Pereyra plures referens *de manu regia tom.* 2. *cap.* 30. P. Salcedo *ad D. Thomam*

de regim. Princip. lib. 2. cap. 10 differt. 31. Cutellus contra Dianam lib. 1. q. 2. Kochier in face hist. centur. 1. cap. 79. Villadiego in legibus fori, in leg. 1. tit. 3. lib. 9. Gabriel de Bellis de jure sacro, cap. 4. cum seq. Clapmarius de jurisdict. Imper. lib. 4. cap. 6. Nathen. in justitia vulner. fol. 107. Germonius lib. 2. de sacr. immunit. cap. 16. Catellianus Cotta in memorab. verbo Asylum, Suarez de relig. tom. 1. lib. 3. cap. 8. Vighel in method. juris canon. fol. 233. Acunna in dict. cap. eos, 87. dist. Lindembrog. in glossar. legum antiq. verbo Ecclesia, Alemanus in not. ad Procopium, pag. 15. linea 8. Grethserus ad Codinum lib. 1. comment. 3. Cohel. in not. Card. cap. 25. congr. 4. Altesserra hic. Præsentem assertionem explicant Crespi tom. 2. obs. 63. Sperell. decis. 60. & duab. seq. & decis. 127. & 148. cum duab. seq. & tom. 2. ad fin. in ep. ad Ducem Estensem.

10 Traditur dubitandi ratio. Sed hæc assertio ita illustrata difficilis redditur sequenti juris consideratione; nam Ecclesia mater, cultrixque justitiæ est, cap. 1. de alienat. feudor. §. sed & diversum, nec ullam societatem admittit cum iniquitate, Div. August. in cap. ecce 23. q. 4. ibi: Quomodo ergo malos pro pace tolerabimus, a quibus exire, & recedere jubemus, ne tangamus? Div. Ambrosius in cap. justa 33. 23. q. 4. & idem Sanctus ait in cap. fortitudo, 23. q. 3. patriam tueri a Barbaris, & latronibus summa justitia est, nec quicquam majus est, quod Deo in sacrificium possitis offerre, quam si id ordinetis, ut hi, qui in suam, & aliorum perniciem debacchantur, competenti debeant rigore compesci. Idem docetur in cap. qualiter 44. 23. qu. 5. & Imperator Theodosius dum statuit, ut etiam tempore quadragesimæ latrones supplicio afficiantur, eam rationem assignat: Cum in hoc facillime summi Numinis speretur venia, per quod multorum salus, & incolumitas, procuratur. Et Seneca in Hercule Furente ajebat, quod nulla pinguior victima Deo mactari potest, quam reus iniquus. Faciunt Div. Gregorius in cap. si quos 47. 23. qu. 4. P. Damianus opuscul. 57. de Principis offic. plura congesserunt Bobadilla lib. 2. polit. cap. 2. num. 55. & cap. 13. nu. 38. Arellanus lib. singul. lect. cap. 5. §. 4. Arniseus de juribus Majest. cap. 3. num. 201. Igitur non debet Ecclesia reos præcipue immanium delictorum ad se confugientes fovere, ac defendere, sed potius judicibus sæcularibus tradere, ut debitis subdantur pœnis. Accedit, quia publice interest ob communem salutem, ut delicta puniantur, lege ita vulneratus, ff. ad lege Aquil. lege locatio 9. §. quod illicite, ff. de publican. lege Stichum 95. §. 1. ff. de solut. lege si operis 14. Cod. de pœnis, leg. per omnes 6. Cod. de defensor. civit. leg. si a reo 70. §. fin. ff. de fidejuss. nam si noxii pœnam non timerent, innocentes semper pertimescerent. D. Ambrosius in Psalm. 118. ideo obrueretur innocentia, inquit Cassiodorus lib. 4. variar. epist. 35. si relaxaretur audacia; ea propter idem Cassiodorus ait lib. 2. epist. 14. „ Pietatis genus est in illos distringere, qui se sceleratis docentur actionibus miscuisse. Idem in Psalm. 36. Bene, atque caute vivendi disciplina est; iniquitas quippe mortalium more putredinis sine fine vagaretur, si eam medicinalis increpatio minime desecaret. Crescit enim multitudo peccantium, ubi veniæ spes datur, & facile itur ad culpas, ubi est facilis ignoscentium gratia, “ ut ait Arnobius advers. Gentes lib. 7. Prosequuntur Fornerius lib. 1. select. cap. 10. ejus filius Radulf. Forner. lib. 6. rerum quotid. cap. 17. D. Joan. Solorzanus emblem. 70. Nathen. in justitia vulner. cap. 5. Ergo rei confugientes ad Ecclesiam, non sunt ab ea defendendi contra publicam utilitatem, & populi salutem. Accedit etiam, nam si immunitas pœnæ confugientibus ad Ecclesiam concedatur, augebuntur delicta facilitate impunitatis confugiendo ad Ecclesiam, præcipue cum hodie tot templa reperiantur constructa in civitatibus, & villis: quare ob eam rationem Tiberium sustulisse jus asylorum, narrat Tacitus lib. 3. annal. in his verbis: “ Crebrescebat Græcas per urbes licentia, atque Impunitas, asyla statuendo: complebantur templa pessimis, & sævissimis; nec ullum satis validum imperium erat coercendis seditionibus populi flagitia hominum, ut cæremonias Deorum protegentis. “ Accedit tandem; nam asyla inventa fuerunt, & in eis securitas dabatur illis, qui non tam scelere noxii, quam humana imbecillitate lapsi veniam, & miserationem potius quam pœnam merebantur, & ut ait Justinianus in novella 17. cap. 8. non injuria afficientibus, sed injuria affectis, ut legit Harmenopulus lib. 2. promptuarii, tit. 9. & exemplis illustrat Grotius lib. 2. de jure belli, c. 21. n. 5. Igitur illis miseratione dignis, non vero facinorosis jus asyli in Ecclesia concedi debet, ut eleganter differit Philo Judæus lib. de specialibus legibus, his verbis: „ Homicidæ censendi sunt, non solum qui interimunt, sed etiam qui quicquam conantur clamque, palamque ut interficiant, etiamsi non perpetraverint facinus: quod si metu, vel audacia vitiis contrariis irruere tentaverint impunitatis inveniendæ gratia, prohibendi sunt; sin autem jam surrexerunt, dedendi sunt ad supplicium cum hoc præconio: Hominibus nefariis in fano jus asyli non deberi. “ Deinde difficilis est præsens assertio, dum in ea docetur, etiam patratoribus immanium, & graviorum scelerum jus asyli confugientibus ad Ecclesiam competere; nam homicidæ proditori ab altari avelli jubentur in cap. 1. de homic. & assassini impune extrahuntur ab Ecclesia in cap. 1. de homic. lib. 6. igitur quia illis, qui graviora scelera perpetrarunt, etiam confugientibus jus asyli non conceditur.

11 De asylis apud Judæos. Hac dubitandi ratione forsan moti nonnulli Doctores etiam ex Catholicis, existimarunt usum asylorum non recte introductum fuisse, & hanc immunitatem Ecclesiasticam nimis amplam esse, ut Henric. Salmut. ad memorab. Pancir. lib. 1. tit. 32. Ferrar. in praxi, Sarpus lib. 1. de jure asyli. Ceterum ille parum Catholice, isti vero minus pie rem tractarunt. Covar. lib. 2. var. cap. 20. Mausius in cap. 10. Josue, hanc Ecclesiæ immunitatem aliqua ratione taxant. Mausium refert, & ab hæresis nota defendit P. Salcedo de regimine Princip. dict. differt. 31. Et certe asylorum notio omnibus pervia est, sed non æque intellecta ejus causa: quare ut eam plene agnoscamus, hoc asylorum jus ab origine repetamus, sigillatim de eo agentes, tam apud Judæos, & Gentiles, quam Catholicos. Apud Judæos fuit asylum, ad quod confugere rei possent, nempe altare, & tabernaculum. Eo confugit Joab, qui occiderat Abner, & Amasam, ut refert lib. 3. Regum, cap. 2. versic. 28. ibi: Fugit Joab in Tabernaculum Domini, & apprehendit cornu altaris. Sed eum Salomon de medio tolli jussit, eo quod meditatæ cædis reus, religione loci tutus non esset, juxta legem Exodi cap. 21. relatam his verbis: Si quis per industriam occiderit proximum suum, ab altari meo evelles, ut morte moriatur. Tandem Demetrius Rex cum sibi voluntates Judæorum conciliare studeret, illud inter cetera, in loci & gentis illius gratiam concessit, ut quicumque confugeret in templum, quod est Hierosolymis, & in omnibus finibus ejus obnoxii Regi in omni negotio dimitterentur. Refertur 1. Machab. capite 10. versic. 43. & id propterea a Rege videtur indultum, ut hac ratione Judæis ostenderet, se illorum religioni favere velle, eamque fartam tectam conservare. Et ita templum apud Judæos pro asylo fuisse, docuerunt Abulensis in cap. 10. Josue, qu. 3. ubi Serarius, & Andreas Mausius, Becanus in analog. cap. 19. nu. 3. P. Menochius de repub. Hebræor. lib. 5. cap. 6. Marquez in gubernat. Christ. lib. 2. cap. 31. Coqueus in not. ad D. Augustin. de Civit. Dei, cap. 14. Pineda de rebus Salomonis, lib. 6. cap. 14. D. Joan. Suarez ad leg. Aquil. lib. 1. cap. 2. sect. nona, num. 9. Gambacurta lib. 1. de immunit. cap. 8. D. Nicol. Anton. de exilio c. 6. lib. 1. ex num. 12. ad finem. Etiam apud Hebræos, cum ob eorum duritiam permissum esset cuique, ut cederet percussorem propinqui sui, cujus successor ipse erat, dixit Dominus Moysi, ut certas civitates pro refugio, & asylo statueret, ut illic servaretur occisor, donec judicium ageretur, appareretque per accidens ne, vel ex proposito, an ignorantia, casuve, seu ad sui tutelam hominem occidisset. Rem totam explicat Numerorum Liber c. 35. his verbis. „ Ait Dominus ad Moysem: Loquere filiis Israel, & dices ad eos: Quando transgressi fueritis Jordanem in terram Chanaam, decernite quæ urbes esse debeant in præsidio fugitivorum, qui nolentes sanguinem fuderunt, in quibus cum fuerit profugus, cognatus occisi non poterit eum occidere, donec stet in conspectu multitudinis, & causa illius judicetur. De ipsis autem urbibus, quæ ad fugitivorum subsidia separantur, tres erunt trans Jordanem, & tres in terra Chanaan, tam filiis Israel, quam advenis, atque peregrinis, ut confugiat ad eas, qui nolens sanguinem fuderit, &c. “ Urbes istæ Levitarum sex assignatæ fuerunt a Josue post Moysis decessum, ut traditur Josue cap. 20. tres ultra Jordanem contra Orientalem plagam Jericho, nempe Bossor in deserto, de tribu Ruben; Ramoth in Galaad, de tribu Gad; Gaulon in Basan, de tribu Manasse. Cis Jordanem istæ, Cedes in Galilæa, in monte Nephtali; Sichem in monte Ephrain; Cariatharbe in Valle Hebron. De his civitatibus agit Oleaster in c. 35. Num. Has urbes oportebat non nimis amplas esse, nec parvas: non quidem parvas, ne necessaria ad vitam deficerent; non nimis magnas, ne ex frequentia hominum latere posset sanguinis occisi redemptor. Referunt & illustrant hoc jus asyli improprii apud Hebræos ob necem casu admissam, Josephus lib. 4. antiq. c. 7. Philo Judeus de specialibus legibus, cap. 6. & 7. Isidorus Pelusiota lib. 3. epist. 108. D. Ambros. de Abel, & Cain, lib. 2. c. 4. Christianus Adricomius in theatro Terræ Sanctæ, Serarius, & Masius in cap. 20. Josue, Lorinus in c. 4. Deuter. & in dict. cap. 35. Num. Beyerlinch in theatro vitæ humanæ verbo Asylum, & verbo Refugium, Novarin. lib. 7. schediasm. cap. 17.

12 De jure asylorum apud Gentes. Asyli si non causam, saltem jus nationes omnes mundi acceptum referre debent Gentibus, nec est, quod disputes, primusne invenerit Cadmus, an Hercules? Illud constat, Herculis Thebani liberos, vel ut se ab inimicis tutarentur, vel ut ad se alios protraherent, asylum, hoc est templum Misericordiæ collocasse. Servius ad lib. 8. Æn. Virg. ibi: „ Postquam Hercules migravit de terris, nepotes ejus timentes insidias eorum, quos avus, afflixerat, Athenis sibi primi asylum, hoc est templum Misericordiæ collocarunt, unde nullus possit abduci. “ Historiam refert, & templum ipsum describit Statius Papin. lib. 12. Thebaid. quem non gravabor totum appingere.

Urbe fuit media nulli concessa potentum
Ara Deum: mitis posuit Clementia sedem,
Et miseri fecere aram: sine supplice nunquam
Illa novo: nulla damnavit vota repulsa.
Auditi quicumque rogant, noctesque, diesque
Ire datum, & solis numen placare querelis.
Parca superstitio, non thurea flamma, nec altus
Accipitur sanguis, lacrymis altaria sudant,
Mœstarumque super libamina serta comarum
Pendent, & vestes mutata sorte relictæ.
Mite nemus circa, cultuque insigne verendo
Vittatæ laurus, & supplicis arbor olivæ.
Nulla autem effigies, nulli concessa metallo
Forma Deæ, mentes habitare, & pectora gaudet.

Sem-

Semper habet trepidos, semper locus horret egenis
Cœtibus, ignota tantum felicibus ara.
Fama est defessos acie post busta paterni
Numinis Herculeos sedem fundasse nepotes.
Fama minor factis: ipsos nam credere dignum
Cœlicolas, tellus quibus hospita semper Athenæ,
Ceu leges, hominemque novum, ritusque sacrorum
Seminaque in vacuas hinc descendentia terras,
Sic sacrasse loco commune animantibus ægris
Confugium, unde procul starent iræque, minæque,
Regnaque, & a justis Fortuna recederet aris.

Ex Pausania, Aristophane, & aliis probant Samuel Petitus lib. 1. ad jus Atticum, tit. 1 Germonius dict. cap. 16. Serarius in cap. 9. Josue, Theophilus tom. 6. fol. 485. & de Numine, cui ara hæc dicata esset, agunt, Covar. lib. 2. var. cap. 20. n. 2. Ramirez a Prado in Pentecont. cap. 16. Mariana in opusc. pro edit. vulgata, cap. 16. in fine. Spondanus in epit. Baronii, anno 52. num. 3 Marquez in gubern. Christ. lib. 2. cap. 32. M. Fr. Joseph de Aguirre ludo 10. per totum. Postea jus hoc asyli defluxit ad Romanos; nam Romulus, ut quamplures haberet Romani Imperii incolas asylum constituit, sacrum videlicet quemdam locum inter collem, & Capitolium aperuit, quo quisquis confugeret, ab omni noxa liber esset, de quo Ovidius lib 3. Fastor.

Romulus ut saxo locum circumdedit alto,
Quilibet huc, inquit, jam fuge, tutus eris.

Virgilius lib. 8. Æneid. Livius lib. 1. Juvenal. satyr. 8.

Et tamen, ut longe repetas, longeque revolvas,
Nomen ab infami gentis deducit asylo.

Ad quem Juvenalis locum alludens Div. August. lib. de consensu Evangelist. ait: „ Nec enim possunt dicere pietatem, ac mores suos a Diis gentium, quas vicerunt, electos: nunquam hoc dicent, si primordia sua recolant, facinorosorum asylum. Lactantius lib. 2. de divin. instit. c. 7. sic ait: Romulus urbem conditurus; pastores, inter quos adoleverat, convocavit. Cumque is numerus condendæ civitatis parum idoneus videretur, constituit asylum, & passim confugerunt ex finitimis locis pessimi quique sine ullo conditionis discrimine. Div. Cyprianus, de idolorum vanitate, ibi: Populus de sceleratis, & nocentibus congregatur, & asylo constituto facit numerum impunitas criminum. “ Postea aliis templis idem jus asyli datum est, ut referunt Cicero in oratione pro domo sua, ibi: „ Hic aræ sunt, hic foci, hic Dii penates, hic sacræ religionis cæremoniæ continentur: hoc perfugium est ita sanctum omnibus ut inde abripi neminem fas sit. “ Romanos etiam asylum erexisse in templo Pacis, tradit D. Thom. lib. 2. de regim. Princip. cap. 15. Ælius Lamprid. in vita Heliogabali, sic de Heliogabalo scribit: „ Hic fertur occiso Macrini factione patre (ut dicebatur) Antonio, in templum Dei Heliogabali confugisse, veluti in asylum, ne interficeretur a Macrino. “ Idem quoque, imo longe sanctius confugium præbuerunt Romani Cæsarum statuis, ut constat ex l. apud 17. ff. de adil. edicto, quam docte exponit Samuel Petitus ad ll. Atticas lib. 1. tit. 1. leg. 2. ff. de his, qui sunt sui, l. 1. l. 5. ff. de offic. Præfecti Urb. l. 28. §. 7. ff. de pœnis, l. 5. ff. de extraord. crim. leg. un. C. de his, qui ad statuas. Brissonius lib. 1. de V. S. & plerique per calumniam illis utebantur, adeo ut essent, qui ut pœnæ exsortes se redderent, imaginem Cæsaris gestarent. Unde Tacitus l. 3. annal. ait: „ Incedebant deterrimi quique cum licentia impune probra, & invidiam in bonos excitandi, arrepta imagine Cæsaris, expressius scribit Philostratus lib. 1. de vita Apol. Erant apud Aspendios asylum Tiberii, & statuæ, quæ sanctiores illis in locis, venerabilioresque, quam Jovis Olympii simulachrum habebantur, ita ut impietatis damnatus quidam fuerit, quod servum suum verberasset, qui drachmam argenteam Tiberii imagine signatam gestabat. “ Facit lex Senatusconsulto 38. ff. de injuriis, Borellus tom. 2. decision. tit. 36. n. 185. Prosequuntur alia de hoc jure asyli apud Gentiles Joan. Kochier in face hist. centur. 1. cap. 79. Clapmarius lib. 4. de jure domin. cap. 6. Revardus lib. 1. var. cap. 6. Corrasius lib. 5. miscellan. cap. 25. Arniseus lib. 1. de repub. cap. 3. sect. 8. Ritherusf. ad Salvianum de gubern. Dei, ad pag. 159. fol. 173. Salmut. ad Pancirol. lib. 1. memorab. tit. 31. Sarpus lib. 1. de asyl. Lipsius ad lib. 3. annal. Taciti, Cohel. in not. Card. cap. 15. congreg. 4. Germon. lib. 1. sacror. cap. 15.

13 De immunitate Ecclesiæ. In lege gratiæ sunt, fueruntque jam a primis Ecclesiæ sæculis asyla, Ecclesiæ scilicet, & altaria Deo consecrata, a quibus abducere confugientes non liceret. Primum statutum credo in Concilio Arausican. celebrato anno 341. n. 4. relato a Gratiano in cap. eos, qui 87. dist. & Gelasius Papa, qui floruit per annos 492. in cap. fratre, 17. qu. 4. refert nunquam ante ipsum Principibus sæcularibus licuisse reos ad Ecclesiam confugientes invitos extrahere: & in Concil. Aurel. 1. can. 35. celebrato anno 514. refertur jam id antiquis Ecclesiæ canonibus fuisse statutum, ibi: „ De hominibus adulteris, & furibus, si ad Ecclesiam confugerint, id constituimus observandum, quod Ecclesiastici canones decreverunt, & lex Romana constituit, ut ab Ecclesiæ atriis reos extrahere omnino non liceat. “ Ex quibus verbis constat, canones de hac immunitate Ecclesiarum antiquiores esse ipso Concilio Aurelian. 1. quod vero de lege Romana ibi dicitur, referri potest, vel ad constitutionem Honorii, & Theodosii, relatam in l. pateant 2. Cod. de his, qui ad Ecclesiam, cujus historiam refert Baronius anno 414. & integra extat in actis Concilii Ephesini; vel ad secundam constitutionem Leonis relatam in lib. 6. Cod. eodem tit. cujus historiam tradit ipse Baronius anno 466. firmata fuit hæc eadem immunitas in Concil. Matiscon. celebrato anno 588 in can. 8. ubi PP. ita sanxerunt, „ Comperimus quosdam pseudo-Christianos de sacrosanctis Ecclesiis, suæ religionis oblitos, fugitivos subtrahere; ideo censemus, ut quicumque culpa compellente, aut potentum importuna non sustinens, suæ gremium matris Ecclesiæ petierit, usque ad præsentiam sacerdotis in eodem loco inconcusse permaneat, nulli permittens quolibet dignitatis gradu functo, fugitivo etiam in locis sacris violentiam inferre. Si enim mundani Principes suis legibus censuerunt, ut quicumque ad eorum statuas fugerit, illæsus habeatur; quanto magis hi permanere debent indemnati, qui patrocinium immortalis regni, & cœlestis adepti sunt? “ Ad eundem canonem sanciendum Patres moti fuerunt ob miros, & diversos casus, qui variis in locis eo tempore contigerunt; & maxime ob eos, quos hoc eodem anno accidisse refert Gregorius Turon. lib. 7. hist. Francor. cap. 21. & 22. In Concilio etiam Mogunt. relato in cap. sicut, 17. qu. 4. dum firmatur hæc Ecclesiæ immunitas, excipiuntur publici latrones, & in præsenti textu etiam illis, & nocturnis depopulatoribus immunitas denegatur. Successerunt constitutiones Innocentii VIII. qui anno 1485. hoc immunitatis privilegium non competere declaravit homicidis, incendiariis, depopulatoribus agrorum, Regis, & regni proditoribus, quem refert Bzovius anno 1477. & narrat Spondanus in continuat. Baronii, anno 1485. Tandem Gregorius XIV. his adjunxit assassinos, & homicidas proditorios in sua bulla, quam referunt Cherubinus tom. 2. Bullar. Vincent. Tancredus de virtute religionis, tract. 1. lib. 4. disput. 8. & explicat Gambacurta: sed eam non esse in Hispania usu receptam, testantur Salgado de supplicat. part. 1. cap. 2. sect. 3. nu. 141. Carrasco ad ll. recop. cap. 3. §. 1. num. 20. Hevia in Curia Philipp. 3. part. §. 11. num. 57. Guttierez pract. lib. 1. quæst. 154. n. 4. & agnovit Diana part. 1. tract. 1. resolut. 32. Barbosa de pension. quæst. 8. nu. 48. ait dispositionem illius bullæ non esse usu receptam in ea parte, qua prohibet extrahi reos ab Ecclesia, in ceteris vero esse receptam. Videndi sunt Frances de competen. qu. 35. & 74. per tot. Marinis lib. 1. resolut. 171. Basilius decis. 41. Prædictos casus, & alios congerunt Interpretes, in quibus impune confugiens ad Ecclesiam, ab ea extrahi potest, quos longum foret recensere. Videndi sunt Boetius Epon. in præsenti, Remigius de Gonny, & Thom. Delbene ubi supra, Frances de compet. qu. 76. 80. & 90. Basilicus decis. 9. ubi agit de occidentibus Legatos, aut ministros Regios. Pereyra dict. 2. part. de manu regia, cap. 50. Carrasco ad ll. recop. cap. 3. Diana passim tract. 1. in 1. 2. 3. 4. 5. & 6. part. Suarez de relig. tom. 1. lib. 3. cap. 11. & 12. & circa personas, præcipue infideles, hæreticos, & Judæos gaudentes, vel non, privilegio, Acunna in cap. eos, 87. dist. Ricciulus de jure person. extra grem. cap. 12. nec solum hæc immunitas concessa est confugientibus ad Ecclesiam, verum & ad crucem. Urbanus II. in Synodo Claromontana supra relata: probat Gretserus de Cruce lib. 1. cap. 64. & merito, nam apud Gentiles confugientes quoque ad signa militaria tuti erant ab omni læsione, forsan quia Imperatorum imagines illis plerumque annexæ erant. Tacitus lib. 1. annal. ibi: „ Nec aliud periclitanti subsidium, quam castra primæ legionis: illic signa, & aquilam complexus, religione se tuebatur. Ammianus Marcell. lib. 25. ibi: “ Fraudum conscius, & noxarum ad militaria signa confugit. Idem etiam resolvunt Doctores de confugientibus ad sacerdotem, dum refert sacrum corpus Domini nostri processionaliter, aut ad infirmos. Azevedo in leg. 2. tit. 1. num. 15 lib. 1. recopil. Perez in leg. 1. tit. lib. 1. lib. 2. ord. Quod etiam Paganorum exemplo firmari valet, nam & Flamini Diali tantus honor olim delatus fuit, ut si ille, qui ad flagellandum ducebatur, supplex ad ejus pedes procubuisset, eo die verberari piaculum esset. Aulus Gellius lib. 10. noctium, cap. 15. Plutarchus in problem. quin & apud nos Cardinalis occursum ad liberationem reo damnato prodesse, si pileum imponat capiti ejus, qui ad supplicium ducitur, referunt, & probant Baldus, & Paulus Castr. in l. adjectos, C. de appell. Bartholom. Cepol. cautel. 2. Fornerius rerum quotid. ubi supra, Roussel histor. juris Pontif. lib. 2. cap. 10. De Ecclesia vero, ac ejus ambitu, ac cœmeteriis agemus infra in cap. Ecclesia, hoc tit. de immun. Eccles.

14 Traditur ratio dubitandi. His suppositis, ratio præsentis assertionis, & hujus immunitatis provenit ex veneratione, quæ debetur Ecclesiæ, quia ejus honor læditur, si ille, qui confugit ad ipsam violenter extrahatur. Accedit, nam apud Gentiles ii qui deposcebantur ad mortem ob scelus aliquod, si aram, si Dei simulacrum tenuissent, si denique Principis statuas, aquilas, signaque castrensia amplexi fuissent, se religione tutabantur, eosque inde abstrahere per vim piaculum erat, nonne æquum fuit vero Numini nihilo minus venerationis impendi a Christianis, quam a Gentilibus vanissimis illis, commentitiisque Diis tribueretur? ut ajebat Nicolaus cap. 95. ad consulta Bulgar. supra relatus pro illustratione conclusionis. Adde, hoc esse divinæ Majestatis documentum, dum ejus ædes, & templa, in quibus Deum veneramur, illique sacra facimus, apud nos sacrosancta adeo habentur, ut illa violari credamus, si qui ad ea confugerint, ut tuti esse possint, in loci sanctitate præsidium nostro vitio non invenerint. Tandem hæc immunitas pertinet ad rectam Reipublicæ gubernationem, ut post patratas cædes incitati vindictæ libidine animi eorum, quorum interest:

 prius

BIBLIOTECA CENTRAL U.A.N.L.

prius redeant, & componantur; atque ita consilio potius quam impetu res peragatur. Recte ergo tot Ecclesiæ canonibus supra relatis statutum est, ne confugientem ad Ecclesiam quis audeat violenter extrahere. Hanc immunitatem variis, & miris prodigiis illustrat Theophilus *tom. 6. in Acbatisso, fol.* 485. & confugientem ad Ecclesiam extrahens jure civili puniebatur capitali pœna, *l. præsertim, Cod. de his qui ad Ecclesiam*; docent Menoch. *de arbitr. 2. cap.* 360. *num.* 68. Farinac. *de carceribus, quæst.* 28. *num.* 2. *& in opusc. de immunit. cap.* 20. *num.* 309. Tusch. *verbo Ecclesia, conclus.* 4. *num.* 2. Azor. 2. *part. lib.* 9. *cap.* 9. *quæst.* 11. licet, ut notarunt Suarez *disp. tom.* 1. *de relig. lib.* 3. *cap.* 13. *num.* 1. Bonacina *de immunit. quæst.* 6. §. 6. hæc pœna abrogata sit consuetudine. Sacris canonibus punitur hoc crimen mulcta triginta librarum examinati argenti, & judex potest eam pœnam augere, aut minuere pro delicti, & delinquentium conditione, *cap. si quis contumax*, 17. *q.* 4. excommunicatio infligenda est, & pœnitentia publica imponenda, *cap. sicut, cap. fratres, cap. defuivit*, 17. *q.* 4. quas pœnas innovavit Gregorius XIV. *in d. sua bulla*, §. 19. hanc tamen censuram minime reservatam esse Pontifici, sed a quolibet confessario tolli posse, docuerunt Diana *part.* 1. *tract.* 1. *resol.* 41. aliis relatis Gibalinus *de confess. in synopsi, verbo Immunitas*, Castropalao *tract.* 11. *disp. unic. punct.* 12. qui praxim tradit pro his locis, in quibus non est recepta bulla Gregorii.

15 Dissolvitur dubitandi ratio.

Nec obstat dubitandi ratio supra adducta; nam ex hac immunitatis concessione non recte deducitur, Ecclesiam delicta fovere: nam Ecclesia defendendo confugientes ad eam, non fovet peccata, sed concedit misericordiam delinquentibus, ut recte notarunt Guttierez *pract. lib.* 3. *quæst.* 5. *num.* 9. Germonius *lib.* 3. *de sacror. immunit. cap.* 16. *num.* 15. & licet interfit Reipublicæ, ne delicta maneant impunita; etiam Reipublicæ interest, quod Ecclesiæ sint refugium confugientibus ad ipsas, ob honorem & reverentiam Deo debitam; quod est majus bonum in ordine superiori: nec exinde datur occasio delinquendi, sed potius sumitur a malitia hominum talis occasio. Unde cum hæc immunitas sit statuta propter majus bonum, quod ipsa Ecclesia intendit, non debet prædicta occasio attendi. Etenim hujusmodi immunitatis est primo majestas, reverentia, & honor Ecclesiis debitus: secundo misericordia Dei, & benignitas Ecclesiæ. Quod autem ex hac immunitate nonnulla incommoda sequantur, non propterea abolenda, aut reprobanda ea est, quia nulla in regimine ecclesiastico, sive civili institutio, quantumvis bona est, ex qua mali occasionem non arripiant scelera committendi. Quid enim melius, & sanctius, quam misericordia Dei? & tamen impii abutuntur ea. Nec obstat augmentum dubitandi rationis deductum ex dicto cap. 1. *de homicid. in* 6. nam ut supra dixi, licet Innocentius III. in præsenti tantum latrones, & agrorum depopulatores immunitate non gaudere dixerit, tamen ex aliis constitutionibus Pontificiis, & Bulla Gregorii XIV. aliis etiam enormia delicta perpetrantibus hæc immunitas denegatur, ut referunt Barb. *in præsenti*. Thom. Bennus *tom.* 2. *de immunit. cap.* 16. & in his casibus si judex ecclesiasticus pronunciaverit, reum immunitate gaudere, a tali sententia appellari non potest: pluribus relatis docet Barbosa *lib.* 1. *voto* 8. *numer. fin.*

CAPUT VII.

Idem *in Concilio* a *Generali*.

ADversus Consules, & Rectores civitatum, vel alios, qui Ecclesias, & Ecclesiasticos viros *b* talliis, seu collectis, & exactionibus aliis aggravare nituntur, volens immunitati ecclesiasticæ Lateranens. Concilium providere, præsumptionem hujusmodi sub anathematis districtione prohibuit, & transgressores, & fautores eorum excommunicationi subjacere præcepit, donec satisfactionem impenderint competentem. Verum si quando forte Episcopus simul cum clericis tantam necessitatem, & utilitatem perspexerint, ut absque ulla coactione ad relevandas utilitates, vel necessitates communes, ubi laicorum non suppetunt facultates, subsidia duxerint per Ecclesias conferenda, prædicta laici humiliter, & devote recipiant cum gratiarum actione: propter imprudentiam tamen quorumdam Romanus Pontifex prius consulatur, cujus interest communibus utilitatibus providere. Quia vero nec sic quorundam malitia contra Dei Ecclesiam conquievit, adjicimus ut constitutiones, & sententiæ, quæ a talibus, vel de ipsorum mandato fuerint promulgatæ, inanes, & irritæ habeantur, nullo unquam tempore valituræ. Ceterum quia fraus, & dolus alicui patrocinari non debet, nullus vario decipiatur errore, ut intra tempus regiminis sustineat anathema, quasi post illud non sit ad satisfactionis debitum compellendus. Nam & ipsum, qui satisfacere recusaverit, & successorem ipsius, nisi satisfecerit intra mensem, manere decernimus Ecclesiastica censura conclusum, donec satisfecerit competenter: cum succedat in onere, qui in honore substituitur.

NOTÆ.

1 a *Generali*.) Lateranensi videlicet sub Innoc. III. ubi *cap.* 46. & in 4. collect. *sub hoc tit. cap.* 3. reperitur textus hic. De hoc Concil. nonnulla notavi *in cap.* 1. *de summa Trinit.*

b *Talliis*.) Tallia nomen a talliando, idest incidendo accepit; quoniam de bonis illatio hæc velut abscinditur, & talliatur: inter genera exactionum eam refert P. Blesensis *ep.* 102. ibi: „ Quid de talliis, & exactionibus? quid de obventionibus placitorum, & ceteris improbis extorsionibus loquar? „ exponunt Lindembrogius *in glossar. verbo Talliis*, Vossius *de vitiis serm. lib.* 2. *cap.* 18.

COMMENTARIUM.

2 ARgumentum hujus textus prorsus idem est cum capite *non minus, supra hoc tit.* ubi refert canon Concil. Lateran. cujus hic meminit Innocent. III. nisi quod hic plus addatur cautionis contra Consules, vel Magistratus, vel Officiarios civiles, qui clericos exactionibus oneraverunt. Primum ut clerici prius Romanum consulant Pontificem, quam in exactiones ullas hujusmodi etiam voluntarias, atque spontaneas consentiant. Secundo, ut constitutiones, & sententiæ laicorum talium (qui nimirum propter vexatos clericos excommunicati fuerint, sicut in ipso fonte clarius exprimitur) inanes, & irritæ sint, nec ullo tempore convalescant. Tertio, ut excommunicatio talium laicorum perduret etiam finito ipsorum officio, vel magistratu; quin imo, ut & successores eorumdem simili involvantur excommunicatione, nisi intra mensem satisfecerint. Sed quia de hac immunitate late egi supra *in capite non minus, hoc titul.* in præsenti tantum referam, quæ ab Innocentio specialiter adjiciuntur. Primo videlicet, ut clericis tributa imponi non possint, etiam ob communem necessitatem, absque consensu Summi Pontificis: quod etiam firmarunt Alexand. IV. *in cap.* 1. *cap. clericis, hoc titul. in* 6. Benedictus XI. *in extravag. unic. hoc titul.* Bulla in cœna Domini, §. 18. & ita docuerunt Lugo *tom.* 2. *de justitia, disputat.* 36. *sect.* 8. *numer.* 127. Gregorius Lopez *in l.* 54. *tit.* 6. *partit.* 1. Azevedo *in l.* 1. *tit.* 3. *lib.* 1. *recopil. num.* 7. Guttierez *lib.* 1. *pract. quæst.* 6. *num.* 3. Azor *tom.* 1. *mor. lib.* 5. *capit.* 13. *quæst.* 8. Bonacina *tom.* 3. *disput.* 1. *quæst.* 19. *puncto* 3. §. 3. *num.* 15. Castropalao *tom.* 1. *tract.* 12. *disputat. unic. punct.* 11. *num.* 7. Diana *part.* 7. *tract.* 1. *resolut.* 9. Castillo *tom.* 7. *de tertiis, capit.* 9. *numero* 50. Illud etiam adjecit Innocentius III. in præsenti, ut videlicet ordinationes laicorum excommunicatorum propter tributa imposita clericis irritæ fint, ac inanes, nec ullo tempore convalescant, sive detecta sit causa excommunicationis, sive non, ut exponit Boetius Epon. *in præsenti, num.* 12. Tandem adjecit Innocentius, ipsos Magistratus sæculares etiam deposito officio non liberari ab excommunicatione jam incursa, imo conveniri posse propter vexationem factam Ecclesiasticis personis, etiamsi utilitas principaliter ad Rempublicam spectaret, ut explicat Boetius Epon. *in præsenti, n.* 33.

CAPUT VIII.

Idem *in* a *eodem*.

QUia plerique Prælati, ut *b* procurationem, aut servitium aliquod impendant Legato vel alii, plus extorquent a subditis, quam *c* solvunt, & in eorum damnis lucra sectantes, quærunt prædam potius quam subsidium in subjectis, id de cetero fieri prohibemus. Quod si quis forte præsumpserit, & sic extorta restituat, & *d* tantumdem cogatur *e* pauperibus elargiri. Superior autem cui fuerit querela deposita, si negligens fuerit in hujusmodi executione statuti, subjaceat ultioni.

NO-

BIBLIOTECA CENTRAL U.A.N.L.

NOTÆ.

1 a IN *eodem*.) Concilio videlicet Lateran. generali, celebrato sub Innoc. III. ubi *cap.* 34. sub hoc summario, *de subditis non gravandis sub pretextu alicujus servitutis*, refertur hic textus, & in quinta collectione, *sub hoc tit. cap.* 4.

2 b *Procurationem*.) De procurationibus, & a quibus præstantur, egi *in cap. procurationes, de censibus*.

c *Quam solvunt*.) Valde æquum est, Prælatos Ecclesiæ pro colligendis iis, quæ Legato Pontificis procurationis homine penduntur, nullum debere lucrum sectari, cum ad hoc teneantur ex officio, & quidem jurato, *cap. ego N. de jurejur.* quare turpissimum est sub alieni subsidii prætextu lucrum quærere.

d *Tantumdem*.) Et ita duplum refunditur, non quadruplum, vel triplum, quia licet injusta sit hæc exactio, non tamen ullam rapinæ speciem continet.

e *Pauperibus elargiri*.) Hæc verba exposui *in cap. procurationes, de censibus*.

CAPUT IX.

Gregorius IX. a *Astoricensi Episcopo*.

ECclesiæ in qua divina mysteria celebrantur, licet adhuc non extiterit consecrata, nullo jure privilegium immunitatis adimitur. Quia obsequiis divinis dedicata, nullis est temerariis ausibus profananda.

NOTÆ.

1 a *Astoricensi*.) Contius, quem sequitur Boetius Epon. *in præsenti, legit Sennonensi*: nec facile cognosci potest, utra lectio verior sit. Si retineatur vulgaris inscriptio, quam retinet Boetius, *Episcopo* videlicet, de Astoricensi Prælato accipienda est, cum Sennonensis Ecclesia temporibus Gregorii IX. Archiepiscopalis esset, ut notavi *in cap.* 6. *de const.* De diœcesi Astoricensi egimus *in cap.* 17. *de re judic.*

COMMENTARIUM.

2 IMmunitatem, seu jus asyli confugientibus ad Ecclesiam concedi, late probavi supra *in cap. inter alia*: unde in præsenti tantum exponendum est, quibus Ecclesiis id jus asyli competat, & usque ad quem ejus ambitum. In hoc textu primo statuit Gregorius, Ecclesiam nondum consecratam per Episcopum juxta ritus supra relatos *in cap.* 1. *de consecr. Eccles.* sed tantum dedicatam, & benedictam, ut hodie in usu est, ut Missæ sacrificium possit celebrari, gaudere hoc jure asyli, & merito, nam cum quoad omnia Ecclesia tantum benedicta basilica dicatur, *cap.* 1. *de relig. domib.* & in ea sacra mysteria peragantur, & divina officia celebrentur, merito omnibus privilegiis Ecclesiæ fruitur, ut docuerunt Suarez *de relig. tom.* 1. *lib.* 3. *cap.* 9. Barbosa *de jure Eccles. lib.* 2. *cap.* 6. Sanchez *tom.* 2. *consil. lib.* 6. *cap.* 1. *dubit.* 6. Th. Delbene *tom.* 2. *de immun. cap.* 16. *dub.* 9. *sect.* 2. Marinis *lib.* 1. *resol. cap.* 178. Nec interest, quod in ea sacrosancta Eucharistia asservetur, necne. Gambacurta *lib.* 3. *de immun. cap.* 4. & 5. nec etiam desideratur, quod in ea Missæ sacrificium fit oblatum, ut probat Delbene *d. sect.* 1. qui *sect.* 3. idem resolvit de Ecclesia polluta, nec adhuc reconciliata; & *sect.* 4. idem tradit de Ecclesia interdicta: & *sect.* 6. idem resolvit de Ecclesia diruta sine superioris licentia: & *sect.* 10. idem probat de hospitali, seu oratorio Episcopi auctoritate constructo.

Secundo quoad ambitum Ecclesiæ sciendum est, non solum Ecclesiam gaudere hoc jure asyli, verum & ejus cœmeterium, ex quo sontes abstrahi non debent, ex decreto Innocentii II. in Synodo Roman. *cap.* 22. quare olim in cœmeteriis collocatæ erant cruces, quibus septa, & ambitus designabantur, ne quis terminos illos transgredi auderet Anonymus *leg.* 4. *de miracul. sancti Benedicti*, ibi: „ Denique cruces aliquantulum excelsas per gyrum cœmeterii posuerunt, quas nemo suum persequens inimicum transgredi audeat. " Nec tantum Ecclesia fruitur hac immunitate quoad internam partem, sed etiam quoad externam, videlicet totam fabricam, ita ut capellæ, balbæ, tectum, parietes, fenestriæ, & turres hoc jure potiantur; quia omnes hi loci in lata significatione Ecclesia dicuntur, *l. pateant, C. de his qui ad Ecclesiam confugiunt, cap. id constituimus* 17. *q.* 4. argumento legis *quæ religiosis, ff. de R. V.* pluribus relatis probat Delbene *d. cap.* 16. *sect.* 6. etiam eodem privilegio gaudet Ecclesia quoad loca adhærentia, videlicet claustrum, porticum dormitorium, & similia loca. Delbene supra, *sect.* 7. Idem dicendum est quoad confines, *cap. sicut, cap. quisquis* 17. *qu.* 4. *l. præsertim*, §. *ex his, Cod. de his qui ad Ecclesiam*. In decreto Clotarii ad legem Salicam, *l.* 13. ibi: „ Nullus latronem, vel quemlibet culpabilem, sicut summis Episcopis convenit, de atrio Ecclesiæ trahere præsumat. " Constitutio Theodos. Junior. & Valentin. *in leg. pateant* 3. *Cod. de his qui ad Ecclesias confugiunt*, quæ integra reperitur ad calcem Concilii Ephesini, & eam transcripsit I. Gothofr. *sub eod. tit. in Theod.* ejusque constitutionis historiam referunt Socrates *lib.* 7. *hist. Eccles. cap.* 32. Niceph. Calixt. *lib.* 14. *cap.* 32. Marcel. Comes *in chron.* Baronius *anno* 431. *nu.* 3. Supponendum enim est, jam a primis Ecclesiæ canonibus certum spatium præscriptum fuisse pro atrio, vel ambitu templi, ut refertur *dict. cap. sicut*: ibi: „ sicut a sanctis Patribus est statutum, ut major Ecclesia per circuitum 40. passus habeat; capellæ vero, vel Ecclesiæ minores 30. " Et in Concilio Toletano 12. *can.* 10. ante Nicolaum ipsius textus auctorem celebrato, ita statuitur: „ His ipsis, qui Ecclesias petunt, per omnia licitum in 30. passibus ab Ecclesiæ januis progredi, in quibus 30. passibus cujuscumque Ecclesiæ in toto circuitu defendatur: sic tamen, ut qui ad eum confugiunt, in extraneis, vel longe separatis domibus ab Ecclesia nullo modo obcelentur. " Hunc ambitum passus Ecclesiasticos vocat Joann. Papa relatus a Gratiano *in cap. quisquis* 21. 16. *qu.* 4. Bosqueto *ad Innocent. III. lib.* 1. *epist.* 164. ibi: " Si quis infregerit Ecclesiam, vel 30. Ecclesiasticos passus, qui in circuitu Ecclesiæ sunt, &c. " Etiam hoc spatium canonicum dixit Innocent. III. in dicta epistola 164. ibi: „ Patracensi Archiepiscopo canonicum spatium circa Ecclesiam relinquatur. " Et passus dextros dixerunt PP. Synodi 8. in Trullo, *canon.* 6. Synod. Coyacen. ibi: „ Prohibitum fuit violenter reum abstrahere intra dextros Ecclesiæ, qui sunt 30. passus. *Marcellus* formul. 104. *ibi*: Habet in longo dextros tantum. " Notavit Cironius *in cap.* 2. *jurepatron. in* 5. *compil.* Nec omittendum est, quod auctores finium regundorum de terminis ædium sacrarum a Gentilibus præfixis & designatis referunt; siquidem ut ambitum loci sacri definirent, quatuor aras a quatuor mundi partibus humi desodiebant, ut si templi limites quærerentur, hi termini prodierent quousque religio pertineret: ita enim habet Dolabella *de finibus*, apud Aggenum ibi: „ Fines templares sic queri debent, ut si in quadrifinio es positus, & quatuor possessionibus finem facis, & quatuor aras quæris, & ædes quatuor ingressus habet, ideo ut ad sacrificium quisque per agrum suum intraret: quod si desertum fuerit templum, & aras sic quæris, longe a templo quæris pedibus 15. & invenis vilia fundamenta aliqua, quod si inter tres, tres ingressus habet; inter duos, duos ingressus habet templum. " Et quia ambitus juxta veterem formam Ecclesiarum, quam referunt Baronius *anno* 57. Cironius *ad tit. de Eccles. ædific.* Gothofr. *in dict. l. pateant*, Leo Alat. *de mensur. templor.* erat sub una contignatione, ut hodie videtur in monasteriis Carthusiensibus, & habemus hodie regulariter ambitum illum extra Ecclesiam, non sub eadem contignatione; & tam Innocent. in præsenti, quam Gregorius in dicta bulla nullam ejus ambitus fecerunt mentionem, recessum videtur a jure antiquo, atque ita usus obtinuit, ut tantum Ecclesia cum cœmeterio gaudeat hac immunitate; ut docent Farinac. *de immunit. Eccles. quæst.* 17. Sarpus *de jure asyl. cap.* 4. Covar. *lib.* 2. *variar. cap.* 20. *num.* 5. Cutel. *de libert. Eccles. lib.* 1. *quæst.* 27. *num. penult.* I. Gothofr. *in l.* 4. *Cod. Theodos. de his qui ad Eccles.* & circa cœmeteria late fundant Barbosa *de jure Eccles. lib.* 2. *cap.* 3. *n.* 63. Murga *tom.* 1. *disquis. tract.* 1. *disquis. fin.* Frances *de compet. qu.* 76.

CAPUT X.

Idem a *Toletano*, & b *Compostellano Archiepiscopo*.

IMmunitatem Ecclesiasticam. *Et infra*: Nonnulli impunitatem suorum excessuum per defensionem Ecclesiæ obtinere sperantes, homicidia, & mutilationes membrorum in ipsis Ecclesiis, vel earum cœmeteriis committere non verentur: quæ nisi per Ecclesiam, ad quam fugerint, crederent se defendi, nullatenus fuerant commissuri. *Et infra*: Cum autem in eo, in quo delinquit, puniri quis debeat; & frustra legis auxilium invocet, qui committit in legem: mandamus quatenus publice nuncietis tales non debere gaudere immunitatis privilegio, quo faciunt se indignos.

NOTÆ.

a *Toletano.*) D. Roderico videlicet, qui eruditus vir interfuit Conc. Later. sub Innoc. III. celebrato, & actor fuit Chronicæ generalis Hispaniæ: rexit Toletanam Ecclesiam usque ad annum 1245. ut refert Dom. Roderic. de Pissa *in hist. Tolet. lib.* 1. *cap.* 17. De Toletana Primitiali Ecclesia egi *in cap. coram, de in integrum restit.*

b *Compostellano.*) D. Bernardo videlicet II. hujus nominis, qui electus fuit anno 1224. & floruit usque ad annum. 1240. ut refert Ægidi Gonzalez *in theatr. Eccl. Compost. cap.* 12. & de ea egi *in cap. ex parte, de constitut.*

COMMENTARIUM.

REgulam generalem, videlicet conſugientem ex quacumque causa ad Ecclesiam, ejus immunitate gaudere, probavi, & illustravi supra *in cap. inter alia.* In præsenti tantum proponitur exceptio illius regulæ, in eo videlicet, qui spe immunitatis in Ecclesia deliquit. Et docetur homicidam, seu mutilantem membrum in Ecclesia, aut ejus cœmeterio, immunitate non gaudere. Consonat Greg. XIV. *in sua Bulla*, ibi: „ Qui homicidia, & mutilationes membrorum in Ecclesia, vel cœmeterio committere non verentur. " Justinianus *in novel.* 117. *cap.* 15. *paragr. quia vero*, ibi: „ Non enim debent hujusmodi personæ in venerabili loco munimen habere, quem ipsi per scelus proprium despexerunt. " Ratio adducitur a nostro Gregorio, quia frustra Ecclesiæ auxilium invocat, qui in eam committit, *cap. in audientia*, 25. *de sent. excommun. cap. quia frustra, de usur.* quæ phrasis usurpata est *ex l. auxilium* 37. *ff. de minor.* docent Suarez *disp. tom.* 1. *lib.* 1. *cap.* 9. Barbosa *lib.* 2. *jur. Eccles. cap.* 2. *n.* 120. Tiber. Decian. *lib.* 6. *tract. crimin. cap.* 28. Basilicus *decision.* 5. *crim.* Boetius Epon. *in præsenti*, Th. Delbene *tom.* 2. *de immunit. dub.* 19. *num. seq.* Cutel. *lib.* 2. *cod. tract. cap.* 3. & 1. Marinis *lib.* 1. *resol.* 170. & *allegat.* 80. Nicolaus Vander *singul.* 61. qui varios casus inde resolvunt de perpetrantibus alia delicta præter homicidium, & membrorum mutilationem in ipsis Ecclesiis; de mandante hæc delicta intra Ecclesiam; de occidente ex Ecclesia eum qui extra est, vel e contra: in quorum resolutione tam proni sunt Diana, & Th. Bennus ad immunitatem concedendam, quam Cutellus ad illam denegandam. Si integram epistolam nostri Gregorii IX. præ manibus haberemus, facile juxta eam casus illi deciderentur: dum hoc fragmento tantum fruimur, credimus mentem Gregorii esse, ut ea immunitate non gaudeat qui deliquit in Ecclesiis, vel eorum cœmeteriis, spe fruendi immunitate, & quasi Ecclesiæ securitate motus, quia tunc procedit ratio adducta a Pontifice; si autem homicidium committat in ipsa Ecclesia, & cœmeterio casu, & per accidens, nulla habita consideratione ad securitatem, quam Ecclesia illi præstabat, sed potius dum se defenderet, etiam non servato moderamine inculpatæ tutelæ, non est dubium immunitate Ecclesiæ gaudere, ut docte probant Sesse *tom.* 2. *dec.* 14. *per tot.* Sarpus *de jure asyl. cap.* 5. imo qui cum armis fugit in Ecclesiam, & ea retinet, immunitate non gaudet, *l.* 4. *Cod. Theod. de his qui ad statuam confug.* ubi Gothofr. Similiter si extra Ecclesiam, & ejus cœmeterium homicidium perpetravit, etiamsi cum spe conſugiendi ad Ecclesiam, immunitate ejus gaudet, ut expresse decisum fuit ab Urbano II. in Conc. Claromontano supra relato *in cap. inter alia.* Unde credo, juxta copulativam illam, &, qua utitur Gregorius in præsenti, defiderari in homicida, aut mutilante in Ecclesia, aut cœmeterio, ut Ecclesiæ immunitate privetur, quod spe, & animo utendi eo beneficio, & quasi securus delictum illud perpetravit in ipsa Ecclesia, aut cœmeterio. Si autem seorsim, vel mutilaverit in cœmeterio, sive Ecclesia; tamen ea securitate non motus, vel extra deliquerit, spe conſugiendi ad Ecclesiam, semper ille immunitate gaudeat: & licet Gregorius in præsenti tantum de occidente, aut mutilante in Ecclesia, vel ejus cœmeterio egerit, idem dicendum est de aliis delictis, ex quibus immunitas ecclesiastica competit, si extra Ecclesiam, & non ob ejus securitatem perpetrentur; & quoad mandantem homicidium, aut mutilationem, idem dicendum censeo, ac circa ipsum manu propria occidentem, vel mutilantem, quicquid Delbene, & Cutel. senserint.

TITULUS L.

Ne Clerici, vel Monachi sæcularibus negotiis se immisceant.

CAPUT PRIMUM.

Ex Concilio a Moguntino.

PRovidendum necessario est unicuique Episcopo qualiter Canonici vivere *b* debeant, necnon & monachi, ut secundum ordinem regularem vivere studeant, ut sicut ait Apostolus, unusquisque in qua vocatione vocatus est, in ea permaneat, & ut a negotiis sæcularibus omnino abstineant. Multa sunt enim negotia sæcularia, de his tamen *c* pauca perstrinximus, ad quæ pertinet omnis libido, non solum *d* in immunditia carnis, sed etiam in omni carnali concupiscentia. Quicquid plus justo *e* appetit homo, turpe *f* lucrum, *g* munera injusta accipere, vel etiam clare pro aliquo sæculari *h* conquestu *i* aliquem conducere: contentiones & *j* lites, vel rixas amare: in placitis *k* sæcularibus disputare, excepta defensione orphanorum, aut viduarum: conductores, aut *l* procuratores esse sæcularium rerum: *m* turpis verbi, vel facti joculatorem esse, vel *n* jocum sæcularem diligere: aleas amare: *o* ornamentum inconveniens proposito suo quærere: in deliciis vivere velle: *p* gulam, & ebrietatem sequi: *q* pondera injusta, vel mensuras habere: negotium injustum exercere. (Nec tamen justum negotium est interdicendum, propter necessitates diversas, quia legimus *r* Sanctos Apostolos negotiatos esse. In *s* regula S. Benedicti præcipitur providere, per quorum manus negotium monasterii transeat.) Canes, & aves sequi ad venandum. In *t* comessationibus & vino laute nimis incumbere, superfluitatem in quibuslibet rebus nolle fugere. Quæ omnia ministris altaris interdicimus, hortantes eos servare illud Apostolicum: *t* Nemo militans Deo implicat se negotiis sæcularibus: considerare quoque sententiam *u* Domini dicentis: Attendite ne graventur corda vestra in crapula, & ebrietate: moderari cibum, & potum, ut juxta *x* Apostolum sobrii sint, parati ad servitium Domini: ante se joca *y* sæcularia, vel turpia fieri non permittere, sed pauperes, & indigentes secum ad mensam habere, & *z* lectionem divinam ibidem audire, & sumere cibum cum benedictione, & laude Domini, secundum Apostolum dicentem: Sive manducetis, sive bibatis, omnia in laudem Dei facite.

NOTÆ.

a *Moguntino.*) Ex hoc etiam Concilio citatur textus hic a Burchardo *lib.* 8. *Decreti, cap.* 90. Carnotensi *part.* 7. *Decret. cap.* 108. Papiensi *in* 1. *collect. sub hoc tit. cap.* 1. & reperitur canon hic Conc. Mogunt. tempore Ludovici Regis celebrato anno 780. Præside Rabano Archiepiscopo Mogunt. de quo in annalibus Francorum a Petro Pitheo editis ita habetur: „ Habita est autem Synodus ex voluntate, & præcepto ejusdem Serenissimi Principis in civitate Moguntina Metropoli Germaniæ, Præsidente Rabano venerabili ejusdem urbis Archiepiscopo, cum omnibus Episcopis, atque Abbatibus Orientalis Franciæ, Bajoariæ, Saxoniæ: & illi quidem de absolvendis quæstionibus ecclesiasticis tractatum habuere: " Etiam reperiuntur hæc verba in Concilio Moguntino celebrato temporibus Leonis III. & Caroli Magni anno 813. *canon.* 14. & *lib.* 1. *Capit. in addit. cap.* 14. Hanc autem, aliasve Provinciales Synodos non sine licentia Romani Pontificis celebratam fuisse constat ex Baronio *anno* 872. *n.* 25. Ex ipso Concilio textum transcribo, ut facile conferat lector canonem hunc, prout jacet in hac compilatione, cum ipso Concilio; & si diligenter singula singulis contulerit, agnoscet primum in hac compilatione omissa fuisse aliqua, quæ non tam præcepti sunt, & legis Ecclesiasticæ, quam consilii, & exhortationis. Deinde animadvertit mendum irrepsisse dum pro *interdicimus*, legitur *contradicimus*; & pro illis verbis, *negotia monasterii procurentur*, transcribi, *negotium monasterii transeat*. Aliaque studio fuisse mutata, tum ut brevior redderetur ipsa constitutio, tum ut efficacius exprimeretur quid PP. Concilii voluerint. Tam in Concilio autem, quam in hoc textu pro illis verbis parenthesi inclusis, *Nec tamen justum negotium est interdicendum*, rectius, & aptius legi, *Nec enim injustum negotium est interdicendum*, ut sic his verbis ratio assignetur ejus, quod præcedit de injusto negotio non exercendo, notavit Boetius Epon. *in præsenti*, *n.* 3.

b *Vivere debeant.*) Unde titulus hujus canonis est de clericorum vita, sive monachorum.

c *Pauca.*) Nam recensere omnia negotia sæcularia dedecentia personas Ecclesiasticas, perdifficile est, nec etiam plene recensentur in epistola adscripta Melchiadi Papæ, sed falso, cum in ea allegatur Syodus Nicæna, quæ post Melchiadem celebrata fuit. Quare eam tribuit Isidoro Mercatori Baronius anno 312. *n.* 80. in illis verbis: „ Quæ sunt negotia sæcularia, sancti canones manifestant, & inhibent, dum perspicue docent, quod quidam, qui in Clero videntur electi, propter turpia lucra conductores alienarum possessionum fiant, & sæcularia negotia sub rura accipiant, Domini quidem ministerium parvipendentes, per sæcularium vero domos discurrentes, & propter avaritiam patrimoniorum sollicitudinem sumentes. Decrevit namque supradicta sancta Synodus, nullum deinceps clericorum, aut possessiones conducere, aut negotiis sæcularibus se miscere, nisi propter curam pupillorum, orphanorum, aut viduarum. " Inter negotia sæcularia recensent PP. nonnulla, quæ devitanda sunt non solum a clericis, & monachis, verum, & ab omnibus. Referuntur tamen in præsenti canone, quia juxta ejus summarium agebatur de vita clericorum & regularium reformanda, juxta corruptos mores Germaniæ.

d *Immunditia carnis.*) De qua, & ejus detestatione, plura congessi *in cap.* 4. *de cleric. conjug.*

e *Justo appetit.*) De qua concupiscentia egi *in cap. nam* 4. *de constit.*

f *Turpe lucrum.*) Quod dicatur lucrum turpe, infra exponemus *in cap.* 6.

g *Munera injusta.*) Accipiendo ea a subditis, vel dando ea superioribus: munera enim accipere, vel dare, pluribus sacræ paginæ testimoniis prohibitum est, quæ congesserunt Melissa *lib.* 2. *serm.* 7. & 8. Antiochenus *homil.* 9. Damianus *opusc.* 35. Sane Job *cap.* 15. contestatur ignem devoraturum tabernacula eorum, qui munera libenter accipiunt; quem locum adversus suos administros munera capientes allegavit sanctus Joannes Eleemosynarius, ut scribit Leontius vitæ ejus auctor *cap.* 4. & David eos, in quorum manibus iniquitates sunt, a quibus longe averti cupit, *dexteram*, ait *repletam muneribus*. Probant plenius acceptionis munerum malignitatem, qui de ea vitanda dilserunt. Philo *de judicis officio*, Isidorus Pelusiota *l.* 2. *epist.* 182. Div. Augustinus *cap.* 15. *sua regula*, Div. Bernardus *serm.* 61. *de modo bene vivendi*, Basil. *in c.* 1. *Esaiæ*, ad illud: *Diligunt munera*. Optime creditus Ambrosius *in* 1. *ad Corinthios, cap.* 6. ad illud, *Sed ego sub nullius redigar potestate*, notat Apostolos noluisse munera accipere, ne auctoritatem concessam sibi a Domino inclinarent; non enim potest constanter argui ille, a quo munus accipitur, maxime cum ideo promptus sit ad dandum, ut sibi humiliet Præpositum. Nonnulla adduxi *in cap.* 1. *de const.*

h *Conquestu.*) In hac sexta collectione legitur *quæstu*; & in Conciliis editis a Sario *cum questu*; sed retinenda est præsens littera. Conquæstare enim Gallice est acquirere, seu Imperio addere, seu finibus ditionis adjicere. Thomas Vvalsinghamus *in annal. Britannia, pag.* 473. ibi: *Parati sunt recognoscere terras, quas tenent a Rege prælato, & tradere in manu sua, quas possunt, & residuas pro viribus conquæstant*. Joannes de Thuvrocz *in Chron. Ungar. part.* 2. *cap.* 9. ibi: *Constat itaque, non tantum septem capitaneos Pannoniam conquæstasse, sed etiam alios Nobiles, qui de Pannonia descendunt*. Illustrat Gerardus Vossius *l.* 4. *de vitiis serm. cap.* 4. Unde munera injusta dare, vel accipere pro sæculari conquæstu, est aliquid dare, vel accipere pro sæculari jurisdictione accipienda, vel concedenda, seu pro præfectura, aut aliqua ditione. Inter fœdiores enim negotiationes monachis ac clericis prohibitas præcipua est officiorum sæcularium, seu ditionum venalitas. D. Th. *opusc.* 21. Cajetanus *in summa, verbo officiorum*, Azor *tom.* 3. *inst. lib.* 8. *c.* 7. Rebellus *de justitia*, 2. *p. lib.* 9. *qu.* 18. *sect.* 2. Pet. Gregor. *lib.* 43. *syntagm. cap.* 1. Adam. Contzen. *lib.* 7. *polit. c.* 22. *n.* 16. P. Theophilus Raynaud. *in opusc. de relig. negotiat.* §. 1. *per tot.*

i *Aliquem conducere.*) De qua negotiationis specie agemus infra *in c.* 6.

j *Lites, & rixas amare.*) Unde religiosi irregulares sunt, ut late probat Barb. *part.* 1. *de potestate Episc. tit.* 2. *gloss.* 14.

k *Placitis sæcularibus.*) Idest judiciis, ut probavi *in cap.* 1. *de feriis, cap.* 1. *de immunit. Eccl.* coram judice enim sæculari non debent clerici, aut monachi tanquam advocati perorare, causasque defendere, nisi pro defensione orphanorum, viduarum, vel suæ Ecclesiæ, ut probavi *in c.* 1. *de postul.*

l *Procuratores.*) Ut sequenti commentario probabimus.

m *Turpis verbi, vel facti joculatorem.*) Turpis facti, seu verbi joculator in jure, & apud bonæ notæ auctores ille dicitur, qui proprii corporis spectaculum in scena, aut ludo præbet, qui variis nominibus appellatur, Histrio, Mimus, Pantomimus. Glossa verbo *Joculatores, in cap.* 1. *de vita & honestate cleric. lib.* 6. quorum artem ignominiosam fuisse etiam apud Gentiles constat *ex l.* 1. & 2. *paragr. ait Prætor, digest. de his qui not. infam. l. si libertus* 27. *digest. de oper. liberti. l. minime* 4. *C. de Episc. & cler. l.* 4. *C. de spectac.* Tertull. *de spectac. cap.* 22. ibi: „ Manifesta damnant ignominia, & capitis diminutione, arcentes Curia, Rostris, Senatu, ceterisque honoribus omnibus simul, ac ornamentis. " D. Augustinus *de civit. Dei lib.* 2. *cap.* 13. „ Homines scenici ab honore omni pelluntur. " Illustrant Leonardus Coqueus *ad eundem locum Divi Augustini*, Dorleans *ad Tacitum lib.* 4. *annal.* P. Faber *lib.* 2. *semestr. cap.* 12. Revardus *lib.* 3. *variar. cap.* 11. Osualdus *lib.* 16. *Donel. cap.* 7. *lett. A*, Demsterus *ad Rosinum lib.* 5. *antiquit. cap.* 6. Amaya *in l. un. Cod. de majuma*: & etiam notavi *in can. Concilii Illib.* Licet histriones eo modo, quo apud nos comædiæ recitantur ab omni infamia immunes defendat Villalobos *in paradox. juris, cap.* 9. quare tum antiquis, cum novis Ecclesiæ canonibus prohibitum est clericis joculatoriam artem exercere, imo, & per annum eam exercentes, privilegio clericali privantur, *cap. maritum*, 33. *dist. cap. clericum*, 46. *dist. cum decorem, de vita & honestate cleric. cap.* 1. *eod. tit. in* 6. *clem.* 1. *eod. tit.* Illustrant Barbosa *de jure eccles. lib.* 1. *cap.* 11. Pet. Greg. *lib.* 4. *partit. tit.* 8. *cap.* 6. Lantdemter. *lib.* 2. *cap.* 32. Acunna *in dist. cap. clericum*, quæ pœna privationis privilegii Clericalis valde consona est politiæ Romanæ; nam apud Romanos similes joculatores ab honore omni arcebantur. Cicero *de repub.* ibi: „ Quia & veteres Romani, cum artem ludricam, scenamque totam perducerent, genus id hominum non modo honore civium reliquorum, sed etiam tribu moveri notatione censoria voluerunt. Pro cujus perlegantis loci expositione sciendum est, quod sicut cives a censoribus in ordinem honoris causa referebantur: sic ab iisdem ignominiæ causa ex ordinibus pellebantur: itaque ut tribum largiendo, plebejum, equum publicum assignando, Equitem, Senatum communicando, Senatorem faciebant: ita tribu amovendo, plebejum, equum adimendo, Equitem, Senatu abjiciendo, Senatorem notabant, ut referunt Sigonius *de jure Roman. cap.* 16. Petrus Faber *lib.* 2. *semestr. cap.* 12. Unde patet sensus Ciceronis, videlicet ut per exercitium histrionis civis tribu amoveatur, idest omni privilegio Romanæ civitatis spolietur.

n *Jocum.*) Sæcularem scilicet, quia licet æque necessaria est animi recreatio, ac cibus, & potus, quia sicut cibus caloris nativi detrimentum reparat, ita jocus intellectus, & memoriæ laxata instrumenta reficit, ut ex Philone docet Div. Thom. *secunda secunda, q.* 168. tamen idem Sanctus ut ludus licitus sit, eas conditiones requirit. Prima ut ab eo removeantur operationes obscenæ, aut noxiæ: secunda, ut animo temperato fiat; cavendum enim ait sanctus Ambrosius, ne dum relaxare animum volumus, solvamus omnem harmoniam, quasi concentum quendam bonorum operum. Tertia, ut ludus congruat personæ, loco, & tempore, ut probant, exponuntque Lessius *de justitia lib.* 4. *cap.* 4. *dub.* 13. Lantdem. *lib.* 2. *de veteri cler. can.* 153. Gibalinus *tom.* 2. *de negot. lib.* 4. *cap.* 9. *art.* 5.

o *Ornamentum.*) Vestem videlicet incongruam proprio gradui, seu ministerio, ut probavi *in c. clerici, de vita & honest. cler.*

p *Gulam, & ebrietatem.*) Juxta adducta late *in cap. a crapula, de vita & honest. cleric.*

q *Pondera injusta.*) Juxta tradita *in cap.* 2. *de emption. & vend.*

r *Sanctos Apostolos.*) Nam D. Paulum tentoria, seu tabernacula ædificasse, refertur *cap.* 18. *Actuum Apostolor.* & ipse Apostolus 1. *ad Corinth. cap.* 4. ajebat: *Laboramus operantes manibus nostris*. Et sanctos Apostolos ad opificia sua, præcipue piscatoria, rediisse refertur *eod. cap.* 18. atque inter Ecclesiæ Catholicæ Episcopos Spiridion Thremituntis in Cypro oves pavit, testibus Rufino, & Socrate *anno* 325. Hilarius Arelatensis agros coluit; Gennadius *anno* 445.

s *Regula S. Benedicti.*) Videlicet *cap.* 57. alias 64. ipsius regulæ, ubi post constitutam fratrum opificum disciplinam, additur: „ Si quid vero ex operibus artificum venundandum est, videant ipsi, per quorum manus transfigenda sunt, ne aliquam fraudem præsumant afferre. " Quæ verba aperte supponunt negotiationem illam, qua res elaboratæ per proprios monachos, aut per artificium mutatæ revenduntur, licitam esse clericis, & monachis, exemplo Apostolorum, qui exercentes opificium aliquod vendebant, ut supra retuli, & ut ita fine gravamine cujuspiam vitam ducerent, & egenis de sua tenuitate subvenirent.

t *Comessationibus.*) Hæc verba omisit Raymundus, forsan quia a Patribus Concilii Mogunt. specialiter improbatum, & damnatum fuit hoc vitium: tum quia illud erat Germanis familiare tum quia sufficiens erat prohibitio gulæ, & ebrietatis jam supra relata. Cum enim comessationes, & vinolentiæ, seu compotationes propria, & peculiaria vitia essent illius gentis, lege universali in corpore juris relata reprehendi non debebant. Inde etiam deducit Boetius Epon. in præsenti, in eodem canone clericos exhortari ad laudem Domini, seu gratiarum actionem peracto cibo: qualis hortatio aliis fidelibus necessaria non fuit, ait Boetius; quia cum Germani comessationibus, & compotationibus dediti negligentes essent in gratiarum actionem post cibum sumptum, hac speciali monitione indigebant; imo cum parum proficeretur his monitionibus, & synodalibus constitutionibus, Honorium III. indulgentias concessisse Germanis, qui post gratias Deo datas semel biberent, ut ita ad gratiarum actionem eos alliceret, & ad ulteriorem ingurgitationem non procederent. Sed cum idem de Gallecis referat Victoria *in theatro Decrum, lib.* 2. *cap.* 27. & nullus alius (quem viderim) similia referat, aut probet, meram næniam, aut anilem fabulam esse credo.

t *Nemo militans Deo.*) *Epist.* 2. *ad Timotheum, cap.* 2. qua Apostoli auctoritate etiam utuntur PP. Ecclesiæ Afric. *can.* 16. ibi: „ Item placuit, ut Episcopi, Presbyteri, & Diaconi non sint conductores, aut procuratores, nec ullo turpi negotio, & inhonesto victum quærant; quia respicere debent scriptum esse: Nullus militans Deo implicet se negotiis sæcularibus.

u *Domini.*) Apud Lucam *cap.* 21.

x *Apostolus.*) 1. *ad Timoth. cap.* 3.

y *Joca sæcularia, aut turpia.*) Veteres enim in conviviis cantus, tympanistrias, psaltrias, aliaque joca adhibebant. Quint. *lib.* 1. *inst. cap.* 14. ibi; „ Sed veterum quoque Ro-